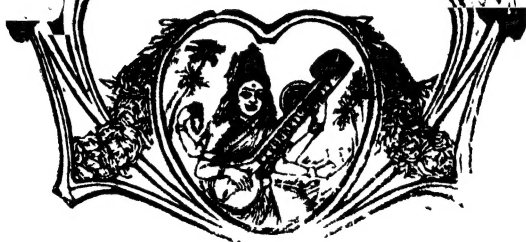

કર્તાવ્યમાં
મૂકવા લાયક
વચનામૃતો.

વી. સ. ૨૪૪૮. વિ. સ. ૧૯૭૮

ઈ. સ. ૧૯૨૧

સંગ્રહ કર્તા તથા પ્રકાશક.

વેલ્લળ દેવરાજ. શાહ.

કે. કે. ઝેન. સેલર પ્રેસ, ચીંચપોકલી, મુંબઈ નં. ૧૨.

A Spiritual Prayer.

Come gracious sprit, Heavenly Dove,
With light and comfort from above;
Be Thou our Gaurdian, Thou our Guide,
O'er every thought, and step preside.
The light of truth to us display,
And make us know and choose Thy way;
Plant holy fear in every heart,
That we from God ne'er depart.

Unknown.

Do all the good you can etc.

Do all the good you can, by all the means you can,
In all the ways you can, in all the place you can,
At all the time you can, to all the people you can,
As long as ever you can.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક C-C-૪૦ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ડૉ. ત્રિવેદી મુદ્રાલય ૧૯૫૧-૫૨

૫૨ નં. ૧૨૦

વિષય ૬-૨૧

કર્તવ્યમાં મૂકવા લાયક વચનામૃતો.

કર્તવ્યમેવ કર્તવ્યં પ્રાણૈઃ કંઠ્ય ગતૈરપિ ।
અકર્તવ્યં ન કર્તવ્યં પ્રાણૈઃ કંઠ્ય ગતૈરપિ ॥

હરિગીત.

આહર મળો કે ના મળો, અમને ઠશી પરવા નથી,
ત્યમ કૃણ મળો કે ના મળો, તે જાણવા ઇચ્છા નથી.
કર્તવ્ય કરવા જન્મ આ, દિનરાત તેમાં રવ રધ
ઋણ મુક્ત વિશ્વ થકી થવા, કર્તવ્ય કરવું છે સહી.

:૦:

સંપ્રદ કર્તા તથા પ્રકાશક.

વેલ્લુ દેવરાજ શાહ.

મુંબઈ.

વીર. સં. ૨૪૪૮

વિક્રમ સં. ૧૯૭૮

ઇ. સ. ૧૯૨૧

પ્રથમાવૃત્તિ.

દીપ્ત ૦-૧-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૮૮-૪૪
૬-૨૧

માતૃભૂમિને ચરણે.

ઐ માતૃભૂમિ તેરે ચરણોમેં શિર નમાડં ।
મેં ભક્તિ ભેટ અપની, તેરે શરણમેં લાડં ॥
તેરેહી કામ આડં, તેરાહી મંત્ર ગાડં ।
મન ઔર દેહ તુજપર, બલિદાન મેં ચઢાડં ॥

(ર્દ્ધ)

જે કોઈ આ પુસ્તક વાંચી, વિચારી વર્તનમાં મૂકશે તેને
અવશ્ય લાભ થશે.

આ પુસ્તક મુજબ નં. ૯૩ ચીંથપોકલી પરેલ રોડ પર બેડી નોર્થકોટ હિન્દુ
ઓરફનેજ ક. એન. સેલર પ્રેસમાં જાહેરથી પીતાંબર ઠક્કરે લખ્યું છે અને
બેલજી દેવરાજ શાહે તેને ડોકુમેન્ટરી પ્રસિધ્ધ કર્યું છે.

પ્રકાશક તથા સંગ્રહ કર્તાની પ્રસ્તાવના.

—:૦:—

મેં આ વચનામૃતો આજથી લગભગ પાંચ-સાત વર્ષ પર સંગ્રહ કરી રાખેલા હતા. હું જ્યારે નિશાળમાં અંગ્રેજી ત્રીજા ચોથા ધોરણનો અભ્યાસ કરતો હતો તે વખતેજ મને થયા કરતું હતું કે આ સઘળા વચનામૃતો સાથે એક પુસ્તકના આકારમાં છપાવ્યાં હોય તો કેવું સારું ?

આ મારી ભાવના આજ સફળ થતાં મને અનહદ આનંદ થાય છે સંગ્રહ કરેલાં વચનામૃતોમાં આજ વધારો કર્યો છે. આજ ચાલતી પ્રવૃત્તિને અંગે આવશ્યક વચનામૃત સંગ્રહ પણ સાથે સાથે મૂક્યો છે. સારાં પુસ્તકો પણ માત્ર વાંચી જવાથી લાલ નથી, થતો પણ તે વાંચી, વિચારી તેમાંથી બોધ લઈ કર્તવ્યપરાયણ થવાથીજ લાલદાયી નીવડે છે. **મહાત્મા ગાંધીજી** ના વચનમાં મને કહેવા દો કે “ હજાર ખાંડી શાસ્ત્ર વાંચન કરતાં એક અધોળ ક્રિયા વધી જાય છે. ” આ તત્ત્વનું યથાર્થ સ્વરૂપ સમજીએ તો આ વચનામૃતોના વાંચનથી અને વાંચન પછી મનનથી અને મનન પછી વર્તનથી ખરેખર આપણને અમૂલ્ય લાભ પ્રાપ્ત થાય એ ચોક્કસ છે.

આશા છે કે વાંચકવૃંદ આ વચનામૃતના સંગ્રહનો સદુપયોગ કરી તેનો સારો પ્રચાર કરશે. આજ આપણે ચૈતન્ય હીન બની જઈ, મન અને ઇંદ્રિયોના ગુલામ બની જઈ મનુષ્યનું ખરું સ્વરૂપ વીસરી ગયા

છીએ. ગાંધીજી જેવા મહાત્મા પુરુષની વીર હાકથી નગૃત થઇ વેળા-સર ચેતી જઇ વર્તન કરતા થઇ જઇયું તો જરૂર આપણો ઉદય નજીકમાં છે. ગાંધીજી આખરમાં કહે છે કે:—

“ હિન્દ જેવું કરશે તેવું જરૂર. ” લીંબડો વાવી આંખાની આશા રાખવી ફાકટ છે. માટે સ્વાદિષ્ટ આમ્ર ફળની દહેજત લેવા ઇચ્છા થતી હોય તો તેવાં ખી વાવો અને તેવાંજ પાણીનું સિંચન કરો. કૃતિ વગરનું જ્ઞાન એકડા વગરના મીઠા જેવું છે. માટે:—

વાંચી વર્તન રાખશો, જરૂર ઉદય તમ થાય,
વર્તનમાં મૂક્યું નહિ, વાચન ફાગટ જાય.

અંતમાં હંસ દષ્ટિથી સાર—૩૫ પયનું પાન કરી—કૃતિમાં મૂકો
અને અભ્યુદયને વરો.

ૐ શાંતિ શાંતિ શાંતિ.

સર્વજના સુખીનો ભવન્તુ—શ્રેયઃકમ્.

પ્રકાશક તથા સંપ્રદ કર્તા.

વેલ્લુ દેવરાજ શાહ.

કે. એન. સેલર પ્રેસ.

ચીંથપાકલી. મુંબઈ નં. ૧૨

કર્તવ્યમાં મૂકવાલાયક વચનામૃતો.

પ્રથમ ખંડ.

પ્રભુ પ્રતિ યાચના.

શિખરણી.

મહા મંગળકારી, ગુણનિધિ વિભૂ પાય લાગું,
મહા તેજસ્વી ને, ત્રિભુવનપતિ નિત્ય યાયું;
નિવારી હોષેને, મમ હૃદયમાં વાસ કરજો,
મતિ રૂડી આપી, સંકટ સમયે સહાય કરજો.

હે પ્રકાશમય, સત્યસ્વરૂપ પિતા, જગતમાંથી હોષ દુરાચાર
બ્રષ્ટતા, અને પાપ નિર્મલ કર. પાપનો અમલ દૂર કરી, સર્વ
હૃદયોમાં તારા કૃપામય અમલની સ્થાપના કર. મગરૂરી અને
લોભનો નાશ આગળ પરાજય થાય, વિષય અને અમર્યાદ
આચારનો પવિત્રતા અને મિતાચાર આગળ પરાજય થાય, (તરસ્કાર,
ઈર્ષ્યા અને વૈરનો ઉદારતા આગળ પરાજય, મહત્વાકાંક્ષા અને
આ જગત ઉપરની આસક્તિનો નિસ્તાર્થ અને ગરીબી આગળ
પરાજય થાય એવી અમારી યાચના છે.

(શતાવધાનિ પંડિત રતનચંદ્ર મહારાજ.)

૧ જેમ સૂર્યથી દિવસ, ચંદ્રથી રાત્રી અને સુપુત્રથી કુલ
શોભે છે, તેમ બુદ્ધિના પ્રકાશ વડે માણસ શોભે છે.

૨ જ્ઞાન વિના જીવનની ખુશીઓ જાણી શકાતી નથી. સદ્વિદ્યા વિનાનું જીવન અભાગલ રતન જેવું નિરર્થક છે.

૩ પુત્ર કે પુત્રી એ બેમાંથી એકને પણ અભણ રાખવાં તે વ્યવહારમાંનું પૈડું ભાંગ્યા બરાબર છે.

૪ ધર્મના સંસ્કારો પાડ્યા સિવાય વ્યવહારિક જ્ઞાનમાં આગળ વધવું તે નાસ્તિકતાની હૃદમાં પ્રવેશ કરવા સરખું છે.

૫ બીજા ઉપર વિશ્વાસ ન રખાય તો પણ તમારી જાત પર તો વિશ્વાસ રહેવોજ જોઈએ.

૬ “હું આત્મા છું, અમર છું, અનંત શક્તિવંત છું, આનંદમય છું” આ નિશ્ચિત વાક્યોને હૃદયમાં કોતરી રાખો.

૭ આત્મશ્રદ્ધા છે ત્યાંજ શાંતિ છે માટે પરમશાંતિ મેળવવી હોય તો આત્મશ્રદ્ધા રાખો.

૮ મહા પુરુષોના બોધ વચનો; દુર્ગતિ અને દુઃખના ખાડામાંથી માણસને ખેંચવાને હોરીની ગરજ સારે છે.

૯ સદ્બોધ સાંભળો, સમજો, હૃદયમાં ઉતારો અને વર્તનમાં મૂકો. જેમ ચાખ્યા વિના સાકરની મીઠાશ આવતી નથી તેમ વર્તનમાં મૂક્યા સિવાય શ્રવણ ફળતું નથી.

૧૦ એક ઉદરમાંથી જનમ્યા તેનેજ નહિ પણ એક દેશમાં અને એક ધર્મમાં જનમ્યા હોય તેને ભાઈ તરીકે માનો.

૧૧ “કુટુંબ કલેશ અને ખરાબ સોળત” એ બેનો જ્યાં ઉદય થાય, તે કુટુંબની પડતી દશા સમજવી.

૧૨ જ્ઞાનને એટલું છુટાપણું ન આપો કે જેથી સ્વચ્છંદી બની અનાચારને માર્ગે ઉતરી જાય; તેમ એટલું દબાણ પણ ન રાખો કે

જેથી તે ગુલામડી જેવી સ્થિતિમાં રહી ગુલામ જેવી પ્રજા ઉત્પન્ન કરે.

૧૩ હયાના માર્ગમાં એકેન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિયનો તફાવત સમજો. સ્થુલ હયા ન હોય તો સુક્ષ્મ હયા ક્યાંથી આવે ?

૧૪ પૂજ્ય વડિલોની આજ્ઞા નહિ પાળો, અને તેનું સન્માન નહિ કરો, તો તમારાં સંતાનો તરફથી તમારું સન્માન થાય કે તમારી આજ્ઞાનું પાલન થાય એવી આજ્ઞા રાખવી ફાગટ છે.

૧૫ સ્ત્રીઓ અને બાળકોને કહો:--કે કડાં, સાંકળાં અને ખંડીઓ હાથનાં ભૂષણ નથી પણ હાથનું ભૂષણ હાન છે અને ઠાનનું ભૂષણ હિત વચનો સાંભળવાં તે છે.

૧૬ માણસના યુન કરતાં સત્યનું યુન ઓછું ભયંકર નથી. એક વાર અસત્ય બોલવાથી પ્રમાણિકપણું ચાલ્યું જાય છે.

૧૭ “પર ધન પત્યરસમ ગણો અને પર સ્ત્રી માત્ર સમાન ગણો.” આ શિક્ષા વચનો એક ક્ષણ પણ ભૂલી જાઓ નહિ.

૧૮ ઠરકસર ભાઈની ગરજ સારે છે પણ તે કૃપણતામાં ન બળે ત્યાં સુધી. કૃપણતા એ એક મોટું ઠક્ક છે.

૧૯ સ્વતાંત્ર થવાને જેટલી કોશીશ કરવામાં આવે તેટલી સ્વચ્છંદી ન બનવામાં ઠરવી જોઈએ.

૨૦ નિરાભિમાની થવું, પણ તેમાં સ્વમાનભંગ ન થવો જોઈએ. ઠારણ કે સ્વમાનની લાગણી માણસને ઉચ્ચ ઠાર્યમાં પ્રેરે છે.

૨૧ તમે બીજાને જ ઠગો પણ બીજાઓ તમને ઠગી ન જાય તેની સાવચેતી રાખજો. વિશ્વાસનો આ જમાનો નથી.

૨૨ સંતોષ રાખો પણ નિરાધાર થઈ ખીજના આશ્રય ઉપર લટકી રહેવું પડે તેવા આળસુ ના બનો.

૨૩ મીઠા બોલા થવું, પણ સામા માણસનું અહિત થાય તેવું મીઠું બોલી માખણહાસીઆ થવું ખરાબ છે.

૨૪ નિર્ભય બનો, પાપનો પગલે પગલે ભય રાખો; કેમ કે બેઠરકારીથી લાગતાં પાપનો સરવાળો લાંબો થાય છે.

૨૫ કેળવણીનો અધિક પ્રકાશ પણ નાસ્તિકતાની ક્રુમમાં આંખો પડી જાય છે અને અધકારમાં દબાઈ જાય છે.

૨૬ નાસ્તિકતાની જેટલીજ ધર્માધતા ભયંકર છે. નાસ્તિકતા આત્માનું બગાડે છે ત્યારે ધર્માધતા સમાજને બગાડે છે.

૨૭ હરેક ઘરને સત્ય જ્ઞાનનો બગીચો બનાવો કે જેથી આવનાર માણસને સદ્બોધ રૂપ પુષ્પની સુગંધીનો લાભ મળે.

૨૮ જીલ અને હોજરીને બરાબર ઠાણમાં રાખો કેમકે તન-દુરસ્તી અને સલામતીનો આધાર તેના પર છે.

૨૯ પ્રાણ જતાં પણ સત્યધર્મને છોડો નહિ કેમકે પ્રાણ ફરીથી મળશે પણ સત્યધર્મ ફરીથી મળવો મુશ્કેલ છે.

૩૦ ખીજાઓની દુષ્ટતા જોઈ તમે દુષ્ટ ન બનો. જે જેવું કરશો તેને તેવું ફળ મળશે એ કુદરતનો કાયદો છે.

૩૧ જીવનની એક ક્ષણ કરોડો સોના મહોરોથી પણ ખરીદી શકતી નથી તેને વ્યર્થ ગુમાવવા જેવી બીજી કંઈ નુંકશાની છે?

૩૨ સદ્ ઉદ્યોગ, સદ્ભાગ્યનો સહોદર છે. આજની કિમત કાલથી ડબલ છે. આજે બને તે કાલ પર ન રાખો.

૩૩ વખત કુદરતનો ખજનો છે, ઘડી અને કલાકો તેની તીજ્જરીઓ છે, પળો અને સેન્કડો તેના કિમતિ હીરા છે. ડાઘા માણસો કિમતિમાં કિમતિ હીરાને ગુમાવવા કરતાં એક પળને વ્યર્થ ગુમાવવામાં વધારે નુકસાની સમજે છે.

૩૪ જ્ઞાન, અને વિવેક ખરી આંખો છે, એના વિના માણસ છતી આંખે આંધળો છે, તે ખાડમાં પડે તેમાં શી નવાઈ ?

૩૫ ડોક્ટર, ઍરીસ્ટર કે પ્રૉફેસરની ડીગ્રી મેળવવામાંજ કેળવણીનો હેતુ પુરો પડતો નથી પણ જાહેર સેવા બજાવવામાં અને આત્મશ્રેય સાધવામાં તેનો ખરો હેતુ પાર પડે છે. ખરી રીતે જેનાથી મન મારવાં શિખાય તેજ ખરી કેળવણી છે.

૩૬ જે માણસ પોતાની ઇચ્છાને કાબુમાં રાખી શકે નહિ તે જીવન મુશ્કેલીઓ દ્વર કરી વિજય મેળવી શકે નહિ.

૩૭ સમાજ સેવા અને દેશ સેવા એ ઉત્તમ છે પણ આત્મ-સેવા સર્વેથી ઉત્તમ છે કેમકે જગતના સર્વ પ્રાણીઓને આત્મવત્ ગણે, પરધન પત્થર ગણે, આત્મસેવા થઈ શકે છે.

૩૮ પ્રશંસાની ઇચ્છાથી નહિ, પણ પ્રશંસા થાય તેવાં કાર્યો કરો. કીર્તિ સત્ય કાર્યની સાથેજ રહે છે.

૩૯ જો તમારે મ્હોટા થવું હોય તો પ્રથમ નાના બનો, ઉંડો પાચો નાખ્યા વિના મ્હોટું મકાન ચણી શકાતું નથી.

૪૦ મ્હોટાઇનું માપ ઉમ્મરથી કે શ્રીમંતાઇથી નહિ પણ અક્ષલથી કે ઉદારતાથી થાય છે, માટે ડાઘા અને ઉદાર બનો.

૪૧ તલવારની કિમત મ્યાનની નહિ પણ ધારથી થાય છે, તેમ માણસની કિમત ધનથી નહિ પણ સદાચારથી થાય છે.

૪૨ વેર લેવું એ હલકાઈનું કામ છે. ત્યારે ક્ષમા આપવી એ મ્હોટાઈનું કામ છે. વૃક્ષો પથર મારનારને પણ કૃણો આપે છે.

૪૩ વાહાણોએ વરસે છે અને વૃક્ષો કૃણ આપે છે ત્યારે નીચા નમે છે, તેમ સમૃદ્ધિ વધ્યા પછી વધારે નસ્ર અને તેજ સજ્જન ગણાય.

૪૪ વરસાદ માગ્યા વગર વરસે છે, તેમ સજ્જનો માગ્યા વગર પોતાની સમૃદ્ધિ, પરોપકારના કામમાં ખર્ચે છે.

૪૫ મોટી પહાડીએ ચઢ્યા પછી પણ ગરીબોના ઉપર દયા ન રાખે તેજ સેતાન. સેતાનની ઉપર કાંઈ શીંગડાં ઉગતાં નથી.

૪૬ સખાવત સ્વર્ગની કુચી છે અને દયા ખાનદાનનો ખજાનો છે. પથર જેવા હૃદયની સાથે ખાનદાની રહેતી નથી.

૪૭ નદીનું પાણી અસલ સમુદ્રમાં ભળે છે તેમ દાન આપનારની હોલત વ્યાજ સીખે દાતારને પાછી મળે છે.

૪૮ ભુંડાઈને ખદલે બહાઈ કરે અને અપકારનો ઉપકાર કરે તે ખરો સત્પુરુષ સમજવો.

૪૯ ચડતીમાં ગવું ન કરે, પડતીમાં ખેદ ન કરે, અને શરણાગતનો કદી ત્યાગ ન કરે તેજ ખરો મ્હોટો માણસ ગણાય.

૫૦ સાંભળે કે ગ્રહણ કરે, તેનેજ શિખામણ આપવી તેજ સારી. મૂખને શિખામણ દેવી તે સાપને દૂધ પાવા પ્રાપ્ત છે.

૫૧ ખીજને ઠપકો આપો એજ અવગુણ પોતામાં હોય તો પ્રથમ પોતાનો અવગુણ દૂર કરવો જોઈએ અને પછી ખીજને કહેવું.

૫૨ ચોર, વ્યભિચારી, ધર્મદ્રોહી અને રાજદ્રોહી માણ-
થી દૂર રહેવું; તેમની સોબતથી આપણી પાયમાલી થાય છે.

૫૩ અનેક યુધ્ધોમાં જય મેળવે તે કરતાં મનોરાજ્ય પર
ય મેળવે તે મોટો યોધ્ધો ગણાય.

૫૪ શ્રીમંતો અને ત્યાગીઓને સંતોષમાં જે સુખ મળી
કે છે તે બીજા કોઈપણ ચીજમાં મળતું નથી.

૫૫ ધનમાં, મોજશોખમાં અને ખાવાપીવામાં સંતોષ
ખવો પણ જ્ઞાનમાં દાનમાં અને ધર્મમાં સંતોષ ન રાખવો.

૫૬ જેનાથી દુઃખ મટે તેનીજ પાસે હૃદય ખોલવું. જેની
ની પાસે હૃદય ખોલવાથી માણસની હલકાઈ થાય છે.

૫૭ અફીણ કરતાં કરજ વધારે ઝેરી છે. અફીણ ખાનારનેજ
ારે છે ત્યારે કરજ દીકરાના દીકરાને પણ મારે છે.

૫૮ ઉત્તમ પુસ્તકો સત્સંગ જેટલું કામ કરે છે ત્યારે ખરાબ
સ્તકો સત્સંગની સારી અસર ભૂમી નાંખે છે.

૫૯ ધર્મનું મૂળ વિનય છે. કપટથી નહિ પણ ખરા દિલથી
ડેહો, સજ્જનો અને શુરૂઓનો વિનય સાચવવો.

૬૦ ઉપકારીનો ઉપકાર ભૂલી જવામાં માણસાઈનો શુભ
જો શકતો નથી. પશુ પણ ઉપકારનો બદલો વાળે છે.

૬૧ મ્હોટું મન અને મ્હોટાં કાર્યોમાંજ ખરી મ્હોટાઈ સમા-
ગ્રી છે પણ મોટી વાતો કરવામાં મ્હોટાઈ સમાયેલી નથી.

૬૨ સખાવત વગરની હોલત ચૈતન્ય વગરના દેહ જેવી
મૌલ્ય અને સ્પર્શ કરવાને નાલાયક છે.

૬૩ દાનનો પડધો સ્વર્ગના દ્વાર સુધી પહોંચે છે અને હાતારના યશોગુણ ગાવા શાસન દેવોને આકર્ષે છે.

૬૪ આપણા માટે દોહત છે પણ દોહત માટે આપણે નથી. દોહત માટે જીંદગી ગુમાવવી તે આત્માને ગુમાવવા બરાબર છે.

૬૫ ઠરણી તેવી પાર ઉતારણી, જેવું દેવું તેવું લેવું, હાથે તે સાથે, આ અનુભવી વાક્યોને હૃમેશાં યાદ રાખો.

૬૬ લક્ષ્મી ચંચળ છે, પ્રાણ પ્રાહુણ છે, જીવાની જવાની છે, આયુષ્ય અસ્થિર છે, ધીરજનું સ્થાન એક ધર્મ છે.

૬૭ ગત કાળનો શોચ કરવો નહિં, ભવિષ્ય કાળનો વિશ્વાસ રાખવો નહિં, અને વર્તમાનને વ્યર્થ જવા દેવો નહિ.

૬૮ મૃત્યુ એક ક્ષણ પણ થોભશે નહિ, લાવચ્છી લલચાશે નહિ, માટે કાલે ઠરવું હોય તે આજેજ અત્યારે કરો.

૬૯ જરીયાન વસ્ત્રો અને હીરા માણેકના અલંકારો કરતાં માણસને વધારે શોભાવનાર શીલ (બ્રહ્મચર્ય) છે.

૭૦ સોના રૂપાના અને હીરા માણેકનાં ભૂષણો નષ્ટ થાય છે ત્યારે શીલરૂપ ભૂષણ અખંડ રહે છે.

૭૧ પાછળથી પશ્ચાતાપ કરવો પડે તેવા કામની શરૂઆત ન કરવામાંજ ખરૂં ડહાપણ સમાયેલું છે.

૭૨ અભયપદ મેળવવું હોય તો બીજાઓને અભય આપો, તેમજ સુખ મેળવવું હોય તો સુખ આપો.

૭૩ બીજાનું ખુરૂં ચિંતવવું તે પોતાનું ખુરૂં કરવા બરાબર છે કેમકે “ખાડો ખોદો તે ખાડમાં પડે”

૭૪ પ્રાણીઓના પ્રાણ છુટવા એજ હિંસા નથી પણ લાગણી દુઃખાય તેવું કંઈ પણ કરવું કે ચિંતવવું તે હિંસા છે.

૭૫ ક્રોધની કૂરતા સામે ક્ષમાનું ખડ્ગ રાખો અને માનનું મહાન ઠરવામાં નમ્રતાનો પાઠ શીખો.

૭૬ માયાના મૂળને કાપી સરલ જનો અને લોભને ક્ષોભ પમાડી સંતોષી રહો, કેમકે જ્યાં સરલતા અને સંતોષ છે ત્યાંજ ધર્મનો નિવાસ છે.

૭૭ આપણે બીજાને ઉપકાર કર્યો હોય અને બીજાએ આપણો અપકાર કર્યો હોય એ બન્ને વાતો યાદ રાખવી નહિં.

૭૮ સત્યની સીમામાંજ વિજયનો વાવટો ફરફરે છે “કૂડ ત્યાં ધૂળ અને કપટ ત્યાં અપટ” એ નીતિનો પરંમ મંત્ર છે.

૭૯ અપ્રમાણિકતાથી મેળવેલ અખૂટ દ્રવ્ય કરતાં પ્રમાણિકતાનો મેળવેલો એક પૈસો વધારે કિમતી અને ટકાઉ છે.

૮૦ વિશ્વાસઘાત, ચોરી, કપટ, પ્રાણીવધ, કન્યાવિક્રય અને સ્વામિદ્રોહ ઠરી મેળવેલી સંપત્તિ, સંપત્તિ નહિ પણ વિપત્તિ છે.

૮૧ અન્યાય અને અધર્મથી ઉપાર્જન કરેલ દ્રવ્યને પૂર્વના પુણ્યનો પુરો ટેકો ન હોય, તો તે દશ વરસથી વધુ રહી શકેજ નહિ.

૮૨ જે ધન વડે દીન અને દુઃખી જનોનો ઉદ્ધાર કર્યો નહિ, સત્પાત્રમાં દાન આપ્યું નહિ અને કુટુંબીઓનું પોષણ કર્યું નહિ તે ધન નહિ પણ ધૂળ છે.

૮૩ આવકના પ્રમાણમાં ધર્મ માર્ગે ધનનો કોઇપણ વ્યય કરવો તે હક્કમીને લી કર્યા બરાબર છે,

૮૪ નિંદા કર્યા વગર, નહિ રહેવાતું હોય તો પોતાનીજ નિંદા કરવી કેમકે બીજાઓની નિંદા કરવી તે આત્માને ઝેરી બનાવવા બરાબર છે.

૮૫ વિઠરાળ વાધના મુખમાં હાથ નાખવા કરતાં દુર્જનની સોબત કરવામાં વધારે ભયંકરતા છે.

૮૬ માબાપની સેવા ભક્તિ કરવામાં અને તેમની આજ્ઞા પાળવામાં પુત્રની ખરી પવિત્રતા સમાયેલી છે.

૮૭ હિતચિંતક માબાપ, નિસ્વાર્થી શુદ્ધ અને સદ્ગુણ એ ત્રણેની આજ્ઞા પાળવી તે ઈશ્વરની આજ્ઞા પાળવા બરાબર છે.

૮૮ મોજશોખને માટે નહિ પણ ધર્મ અને પરમાર્થ માટે શરીરનું સ્વાસ્થ્ય જાળવવું; કેમકે જ્યાં શરીર સ્વસ્થ હોય ત્યાં મન પણ સ્વસ્થ હોય છે.

૮૯ પાંચે ઈન્દ્રિયોને છુટી મૂકવી તે આપત્તિનો માર્ગ ખુલ્લો મુકવા બરાબર છે.

૯૦ ધર્મ એ કલ્પવૃક્ષ છે, મોક્ષ અને અભ્યુદય એ બે તેનાં ફળો છે, મૈત્રી, પ્રમોદ, કરુણા અને માધ્યસ્થ એ ચાર ભાવના તેનું મૂળ છે. મુળ વિના શાખા અને શાખા વિના ફળ નથી માટે મોક્ષરૂપ ફળ મેળવવું હોય તો ભાવનારૂપી મૂળને મજબુત બનાવો.

(મુનિશ્રી નાનચંદળ મહારાજ.)

૯૧ જગતના સ્વરૂપને યથાર્થ રીતે જ્ઞતાં શીખો.

૯૨ દરેક માણસે પોતાના હિતવર્ધક ધારાના હિમાચલી થવું.

૬૩ દરેક માણસે પોતાના વૈદ અને ગુરુ પોતે થવું.

૬૪ હયાનો મધુર લાગણી ભર્યો સ્વભાવ એજ ઉચ્ચ દશાની નિશાની છે.

૬૫ નીતિ એ ધર્મનો પાયો અને સત્ય એ ધર્મનું સ્વરૂપ છે.

૬૬ સત્યને સાક્ષી અને સોગનની જરૂર નથી.

૬૭ ધર્મ કરણી એવી કરો કે પ્રત્યક્ષ ક્ષાયદો જણાય.

૬૮ જગત વહલભ થવું હોય તો અમીની હાથી ભેતાં શીખો.

૬૯ જીવન સફળ કરવું હોય તો કર્તવ્ય પરાયણ બનો.

૧૦૦ ખરી શોભા વધારવી હોય તો સહાયરણી અને મુશીલ બનો.

૧૦૧ શ્રેયની ઇચ્છા હોય તો સદ્ ઉદ્યમી અને હિંમતવાન બનો.

૧૦૨ જીવતાં એવું શીખો કે પોતાનું મરણ સુધરે.

૧૦૩ માત્ર વાતો કરશો કે કાંઈ કરી બતાવશો?

૧૦૪ વચન બોલવામાં હરિદ્રી ન બનો.

૧૦૫ ખરાબ વિચાર કરવા એ ઝેર પીવા ખરાબર છે.

૧૦૬ પવિત્ર વિચાર કરવા એ અમૃત પીવા ખરાબર છે.

૧૦૭ આપત્તિ એ માણસને વિચાર કરતાં શીખવે છે.

૧૦૮ દુઃખ એ આપણી ભૂલની થયેલી સજા છે.

૧૦૯ સુખ એ આપણા ઉત્તમ પ્રયત્નની બક્ષીશ છે.

૧૧૦ સારા નરસા વિચાર એ પૂર્વના પુરુષાર્થનું પરિણામ છે.

૧૧૧ અભયદાન એ પરમ નિભંયતાનું કારણ છે.

૧૧૨ અવિચારી કાર્ય એ પરતાવાનું કારણ છે.

૧૧૩ અવિદ્યા એ સર્વ દોષનું અને વૈર એ મહાભયનું કારણ છે.

૧૧૪ તેજ જાગૃત છે કે જે આત્માનું રક્ષણ છે.

૧૧૫ તેજ જીવે છે કે જે જીવનનો ખરો ઉદ્દેશ જાણીને વર્તે છે.

૧૧૬ સઘળી કૃત્તેહનો આધાર પોતાના મનના જીતવા ઉપર છે.

૧૧૭ જીવતાં છતાં મરતાં આવડે તો વારંવાર મરવું નજ પડે.

૧૧૮ દુઃખીને દિલાસો આપજો પણ હિમત છોડાવી ગભરાવશો નહિ.

૧૧૯ ન્યાય બુદ્ધિની નિર્જાળતા તે પ્રત્યેક વિદ્વત રૂપ છે.

૧૨૦ સખાવત વગરની દોલત ઐતન્ય વગરના દેહ જેવી નિર્માલ્ય છે.

૧૨૧ શારીરિક કે માનસિક આરોગ્ય ખગડે એવું વ્યસન સેવશો નહિ.

૧૨૨ જે કાર્ય કરતાં અનેક દુઃખનો થઇ પડે તે કાર્ય કરશો નહિ.

૧૨૩ જીલ્મ કરી મેળવેલ નફો, નફો નહિ પણ જખરી નુકસાની છે.

૧૨૪ જ્યાં જોડાઓ ત્યાં જવાબદારી ફેટકી છે તે જરૂર તપાસજો.

૧૨૫ વિદ્યાભ્યાસ શીખો તો આરોગ્ય રહેવાની વિદ્યા પહેલી શીખજો.

૧૨૬ આળસુ અભણપણે અનેક દુર્ઘસનોનો ભોક્તા થાય છે.

૧૨૭ આળસના અનન્ય લક્ષ્મીની હારિદ્રતા હમેંશા ખંતથી ભક્તિ કરે છે.

૧૨૮ તમે જો મોટા છો તો મોટું મન રાખો અને મોટાં કાર્ય કરી બતાવો.

૧૨૯ કરોડો રૂપીઆના વ્યયે પણ જે યશ નથી મેળવાતો તે યશ ધનના વ્યય વિના માત્ર પ્રમાણિકપણામાં જામે છે.

૧૩૦ મિત્રો! પંથ વિકટ છે, રસ્તામાં લુંટારા ઘણા ધુમે છે સાથે જોખમ ઘણું છે માટે બહુ સાવચેતીથી ચાલશો.

૧૩૧ હાંધમાં ઘણો સમય ગયો છે. હવે હાંધી જવાનો અવખત નથી માટે જાગો; નહિ તો પાછળથી પસ્તાશો.

૧૩૨ બીજાની ફરજો જાણવાની માયાફાડ ઠરવા ઠરવાં પોતાની ફરજો જાણી યથાશક્તિ વર્તાય તો વધારે સારું.

૧૩૩ અગત્યના ખર્ચ માટે જોઈએ એટલામાંજ સંતોષી થવું કેમકે મોજશોખ માટે તો દુનિયાની સંપત્તિ અપૂર્ણ છે.

૧૩૪ એવું મધુર ન બોલવું-બનવું કે કોઈ ગંડુ બનાવી ગળાં ભય; તેમ એવા કડવા પણ ન થવું કે કોઈ અવિવેકી જાણી ધૂંકી નાંખે.

૧૩૫ જેટલું બને તેટલું જાતે કરો, અનુભવો, પરિશ્રમ લઈ સિદ્ધ કરો, કારણ કે અન્યનો આશ્રય નિરાશા ઉત્પન્ન કરે છે.

૧૩૬ મૂર્ખાઓ ખાનપાનની મજા ખાતર જીવન ગાળે છે અને ડાહ્યાઓ પવિત્ર જીવન ગાળવાને માટે ખાનપાન છીએ છે.

૧૩૭ જે ખાખતનો ઠપકો આપણે બીજને આપીએ તેજ ખાખતની એજ આપણામાં છેકે નહિ તેનો પ્રથમ વિચાર કરો.

૧૩૮ જેમ બને તેમ સત્ય, પ્રિય અને ન્યાયશીલ થવું અને સત્યપુરૂષોના ચરિત્રો સદાકાળ સ્મરણમાં રાખવાં.

૧૩૯ પ્રત્યેક નુકસાની અને ખેદનું મૂળ પ્રમાદ છે અને પ્રત્યેક ચમત્કાર અને લાભનું મૂળ પુરૂષાર્થ છે.

૧૪૦ લોકાપવાદ ખાતર પોતાનું અગર પોતાના આશ્રિતોનું અશ્રેય થવા દેવું એ આપણા હૃદયની નિર્બળતા છે.

૧૪૧ દુષ્ટતા જેવું પોતાનું અનિષ્ટ પોતે કરે છે, તેવું અનિષ્ટ મસ્તકનો છેદનાર દુશ્મન પણ નથી કરતો.

૧૪૨ તમારાથી ઉતરતા પ્રાણીઓ પર દયા કરો, તો તમારા પર તમારા વડિલો દયા કરશે.

૧૪૩ કુબુદ્ધિ રૂપ બઠરું કાઢવા જતાં અભિમાન રૂપ ઈંટ પેસી ન જાય એની બરાબર સંભાળ રાખો.

૧૪૪ તમે તમારી પ્રજાને જો ઉત્તમોત્તમ બનાવવા ધારતા હો, તો પ્રથમ તમે ઉત્તમ પ્રકારના આચરણવાળા બનો.

૧૪૫ દુનિયામાં ખારિફા અને અદેખા માણસ જેવા પોતાનું નુકસાન કરનારા ભાગ્યેજ હોય છે.

૧૪૬ સત્ય એજ શ્રેષ્ઠ ધર્મ છે. અને સંતોષ સર્વ સુખનું મૂળ છે.

૧૪૭ જીવ માત્રની સેવા એજ કલ્યાણનું સાધન છે.

૧૪૮ પ્રેમે પશુ પશુ વશ થાય છે. મીઠાં વચન એ અમૃતનાં ટીપા છે. અને કરવું તેવું પામવું; અને વાવવું તેવું લણવું એ કુદરતનો કાયદો છે.

૧૪૯ સતકર્મથી મેલ ધોવાઈ શુદ્ધી મળે છે ત્યારે નબળા વિચાર નઠારાં છોકરાંની પેઠે હાની કરે છે.

૧૫૦ તૃણા એ દુઃખનું મૂળ છે, ક્રોધ બુદ્ધિનો નાશ કરે છે અને ક્રોધરૂપી અગ્નિ ખામોશ રૂપી પાણીથી ધોવાઈ જાય છે.

૧૫૧ દ્વેષ, ચિંતા અને દુઃખનો ભંડાર છે.

૧૫૨ ભગવાનની ભક્તિ કરતાં નઠારાં કર્મ કરવાં તે દુધમાં ઝેર ભેળવવા બરાબર છે.

૧૫૩ દારૂ દેહને ખાળી નાંખે છે અને આસપાસ આગ સળગાવે છે.

૧૫૪ મા-બાપ, રાજા અને ગુરૂ એ પૃથ્વીપર પરમેશ્વરનાં રૂપ છે.

૧૫૫ સત્સંગ તાપને ટાળી સુખશાંતિ આપે છે ત્યારે કુસંગ તાપમાં વૃદ્ધિ કરી સુખ અને શાંતિનો સંહાર કરે છે.

૧૫૬ સાધુ પુરૂષોનો વેશ પહેરવા ઉતાવળ કરવા કરતાં સાધુતાને પ્રગટાવવાને વધારે ઉતાવળ કરવી.

૧૫૭ થોડી ભૂલમાં જે બેઠરકારી રહે છે તે વખત ગયે મોટી ભૂલો કરવાનો વ્યસની થાય છે.

૧૫૮ દુઃખીયાની અથવા સંત પુરૂષોની સેવા કરવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય તો અગ્નિનીપણે સેવા કરજો.

૧૫૯ વધારે મ્હોટાઈ મેળવતાં પહેલાં ધ્યાનમાં રાખજો કે જવાબહારી પણ મ્હોટાઈના પ્રમાણમાં છે.

૧૬૦ સંસાર સમુદ્રથી તરતાં ન આવડે ત્યાં સુધી ગૃહસ્થાશ્રમના સમુદ્રમાં પડશો નહિ.

૧૬૧ સમજણ ચુકત જેટલી સ્વતંત્રતા એટલું સુખ છે અને પરતંત્રતા એટલું દુઃખ છે.

૧૬૨ પહારનું દબાણ માણસને જરી વધારે નીતિવાન બનાવી શકતું નથી.

૧૬૩ ખીજના દોષ જોવામાં આપણે જે શક્તિને વ્યર્થ ગુમાવીએ છીએ તે શક્તિથી આપણે પોતાના વિચારોને કેળવવાની વધારે અગત્ય છે.

૧૬૪ હું મારી જાત કરતાં કુટુંબને વધારે આહું છું, મારા કુટુંબ કરતાં મારા દેશને વધારે આહું છું, અને મારા દેશ કરતાં આખા જગતને વધારે આહું છું.

૧૬૫ એકવાર લોજન પુરેપુરું જમી ગયા પછી ખીજવાર જમવું એ રોગોને આમંત્રણ કર્યા બરાબર છે.

૧૬૬ નાગિયેર જેવા ઝાડો પોતાના ઉછેરનારને મધુર પાણી ભરેલાં ફળો આપીને પ્રતિ ઉપકાર કરે છે તો માણસ પ્રતિ ઉપકારનો શુભ કેમ પડતો મૂકે?

૧૬૭ અંતરમાં શુભ ન હોય તો પહારને આડંબર નકામો છે એટલુંજ નહિ પણ દુનિયાને ફસાવનાર ફાંસી છે. ગાયની ઠિંમત ઘંટડીઓ ખાંધવાથી વધતી નથી પણ ઇંદ્ર અને મિથ દૂધથીજ વધે છે.

(પાઠમાળા આદિક પાઠ્ય પુસ્તકોમાંથી.)

૧૬૮ ખાનપાનની ખાતર જીંદગી નથી પણ જીંદગી ખાતર ખાનપાન છે.

૧૬૯ અંગકસરત આરોગ્યતાને અર્થે અતિ ઉપયોગી છે.

૧૭૦ વિદ્વાન વિદ્યાના બળથી અમણુ માણસ પર સરસાઈ ભોગવ છે એટલું જ નહિ પણ રાગ જ્યારે પોતાના દેશમાં જ પુજાય છે ત્યારે તે (વિદ્વાન) સર્વ સ્થળે માન પામે છે.

૧૭૧ પ્રમાણિકપણના પ્રમાણમાં પૈસો તથા પદવી પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૭૨ જાહેર હિંમતનો રતુતિપાત્ર ગુણ ઘણા થોડા માણસોમાં જોવામાં આવે છે.

૧૭૩ રૂડા વિચાર, સત્ય વચન અને ભલાં કૃત્ય એ નીતિ છે.

૧૭૪ બીજાનું હિત ઇચ્છવું એવી વૃત્તિ સદ્ગુણી માણસોનાં હૃદયમાં થાય છે.

૧૭૫ ચઢતા દહાડાના દોસ્તોની પરિક્ષા પડતો દહાડો કરે.

૧૭૬ જેમ પડી રહેલું કોટું કાટથી ખવાય છે તેમ શરીર આળસથી ખવાય છે.

૧૭૭ પરિશ્રમ વિના અભ્યાસ નહિ અને અભ્યાસ વિના જ્ઞાન નહિ.

૧૭૮ પ્રતિદિવસ સૂતી વેળા આપણા વખતનો હિસાબ તપાસવો.

૧૭૯ સત્ય કોમળ અને પ્રિય લાગે તેવાં વચન બોલવાં,

- ૧૮૦ પરમશાંતિને આપનાર માત્ર ક્ષમાજ છે.
 ૧૮૧ ક્રોધનો ત્યાગ કરવાથી શોક કરવો પડતો નથી.
 ૧૮૨ પોતાની મોટાઈ અને પારકાની નિંદાનો ત્યાગ કરો.
 ૧૮૩ કોઈ પ્રાણીની હિંસા ન કરતાં મિત્રતાથી વર્તવું.
 ૧૮૪ જે કાર્ય કલ્યાણકારી હોય તે આજેજ શરૂ કરો.
 ૧૮૫ મા-આપની સેવા એ સર્વ ધર્મનો ઉપદેશ છે.
 ૧૮૬ જે કંઈ કરવું હોય તે કુશળતા અને ઉદ્યોગથી કરવું.
 ૧૮૭ ન્યાય અને દયા બંને પ્રભુને ગમતા સદ્ગુણો છે.
 ૧૮૮ અતીથિ સત્કાર એ ગૃહસ્થાશ્રમનો મુખ્ય ધર્મ છે.
 ૧૮૯ નઠારી સોખતથી સારો માણસ પણ બગડે છે.
 ૧૯૦ કસરત આનંદલરી અને શરીર કસે એવી કરવી.
 ૧૯૧ આનંદી સ્વભાવ, શરીર સુખાકારીનું મોટું કારણ છે.
 ૧૯૨ વિદ્યા એજ માણસનું ખરેખરૂં રૂપ અને ધન છે.
 ૧૯૩ મનના મેલને કાઢી નાખવો એજ ખરૂં સ્નાન છે.
 ૧૯૪ ક્રોધનો દ્રોહ કરીને પ્રભુની ક્ષમા માગવી બસ નથી.
 ૧૯૫ વિદ્યાએ બુદ્ધિનું ભોજન છે અને જ્ઞાન મેળવવાને મન પ'ડે મહેનત કરે તો બુદ્ધિની કસરત છે.

૧૯૬ રેતીમાં તમારું ગાડું દોરવાને ગમે તેવું ખરચ હશે તો ચાલશે પણ મોટા અરબી ઘોડાને એ કામ સોંપવામાં ઉલટું ભ્રષ્ટમ છે. (કાર્લોઈલ.)

૧૯૭ કામ કરવાથીજ કામ કરવાની શક્તિ કેળવાય છે. માનસિક શક્તિઓ પણ ઉદ્યોગથીજ ખીંચે છે. (એરિસ્ટોટલ.)

૧૯૮ અવલોકન કરો, અનુસરો અને દોરો.

૧૯૬ જે કાંઈ કામ કરવાનું હોય તે કરતાં પહેલાં તે કેમ કરવું એ હરેક કરનારે શીખવું જોઈએ. (ગ્રાફોટો.)

૨૦૦ જેટલો તમે થોડો દાવો કરશો તેટલું તમોને વધારે મળશે.

૨૦૧ સાદી અને સ્વાભાવિક રીતે વતો અને જેવા હો તેવાજ દેખાઓ. ખોટો આડંબર કદાપિ કરવો નહિ.

૨૦૨ સારા ગણાવવાનો પ્રયત્ન કરવો નહિ; સારા થવાનો પ્રયત્ન કરો.

૨૦૩ જે કાંઈ કરો તે તમારી સઘળી શક્તિ વડે કરો.

• ૨૦૪ સહન કરો અને ક્ષમા કરો. (એપિકટેટસ.)

૨૦૫ નિર્ઘમમાંજ નિરાશપણું રહેલું છે.

૨૦૬ જેઓ બળશી જીને છે, તેઓનો શત્રુ માત્ર અર્ધો જીતાયો છે. (મિલ્ટન.)

૨૦૭ તું ચોરી કરીશ નહિ, એવો પરમેશ્વરનો હુકમ છે.

૨૦૮ જો તમે છેક ઉતાવળે વાંચશો કે છેક ધીમે વાંચશો તો તમને ખરાબ દેવ પડશે.

૨૦૯ જો તમે નાનપણમાં ખોટી દેવ પાડશો તો તે દેવ મોટપણમાં સુધારવી અધરી થઈ પડશે.

૨૧૦ જો તમે તંદુરસ્તી ચાહતા હો તો ખાવાપીવામાં મિતાહાર રહો.

૨૧૧ કદી ચોરી કરશોના; કોઈ તમારી પાસે ચોરી કરાવે તો તેને કહો કે “ પરમેશ્વર બધું જીએ છે, હું તેની આજ્ઞા તોડવા હિમ્મત કરું નહિ. ”

૨૧૨ પરોઢીએ ઉઠીને ખેતરમાં ચાલવું એ ખુશકારક છે.

૨૧૩ સારા હસ્તક લખવા ઉપયોગી છે.

૨૧૪ મોતને માટે તૈયારી કરવી એ જીવનનું મોટું ડહાપણ છે.

૨૧૫ ઉડાઉપણે પૈસા ખર્ચવા એ બેઝકુફા બરેલું છે.

૨૧૬ કોઈનું નુકસાન કરીને માફ માગવી તેના કરતાં નુકસાન કરવાથી દૂર રહેવું એ વધારે સાફ છે.

૨૧૭ ઇશ્વરને આપણા ખરા મનથી ચાહવો એ આપણી બીજી ફરજ છે.

૨૧૮ પોતાને જેમ ચાહીએ તેમ બીજાને ચાહવું એ આપણી બીજી ફરજ છે.

૨૧૯ માત્ર ખાવું, પીવું અને ઉંઘવું એ જીંદગીનો હેતું નથી.

૨૨૦ ઇશ્વરને આજખવો એ મોઝામાં મોટી વિદ્યા છે.

૨૨૧ અનુભવ એ મોટો શિક્ષક છે, એના પાઠ કોઈ વીસરતું નથી.

૨૨૨ જીંદગી કેટલી ટુંકી છે, તે તમે જાણતા હો તો તમે દુનિયાની મિથ્યા મોઝમઝામાં આનંદ માનતા નહિ.

૨૨૩ જો તમે બધાને સુખી કરવા માગતા હો તો ગરીબ અને પૈસાદારને સરખી રીતે ચાહો.

૨૨૪ જેમ બને તેમ થોડા સોમતી રાખો અને તે સારા હોવા જોઈએ કેમકે સોમત તેવી જસર.

૨૨૫ કોઈની જન્મખોડની હાંસી કરવી એ અણધટતું છે.

(વિદ્યાર્થીખિન્ધુ કિંવા ચારિત્ર સુધારણામાંથી.)

૨૨૬ મનુષ્ય એ વિવેચ ટેવો અને આદતોનું એક સંગ્રહ-સ્થાન છે.

૨૨૭ સદ્ગુણોનું ગ્રહણ કરવામાં કોઇપણ પ્રકારનો પ્રમાદ ભય કે ચિંતા કરવી નહિ.

૨૨૮ પહેલેથી નિર્ણય કરવાની ટેવ પાડો કારણ કે યોજના-પૂર્વક કિંવા કાર્યક્રમનો નિર્ણય કર્યા પછી જે કામનો આરંભ કરીએ છીએ તે કામ સહેલાઈથી અને થોડી મહેનતે પાર પડે છે.

૨૨૯ સતત પરિશ્રમ કરવાનો અભ્યાસ પાડો કારણ કે સતત ઉદ્યોગ ચાલુ રાખવો એજ વિજય પ્રાપ્ત કરવાનું ગુપ્ત રહસ્ય છે.

૨૩૦ આગસ એ મનુષ્યોના શરીરમાં રહેલો મહાન શત્રુ છે.

૨૩૧ મહારા જીવનમાં એક એવો દિવસ પસાર થયો નથી કે જે દિવસે મેં કોઇપણ વાંચ્યું કે લખ્યું ન હોય. સેનેકા.

૨૩૨ વિદ્નો દ્વારા પુનઃ પુનઃ મુશ્કેલીઓ મૂકાવા છતાં ઉત્તમ પુરૂષો શરૂ કરેલ કાર્યને અર્ધેથી ત્યજી દેતા નથી.

૨૩૩ નકામી વાતોમાં સમયનો વ્યય કરવો એ મૂર્ખતા છે.

૨૩૪ આરંભેલા કામની પુર્ણાહુતિ ઠરવી અને વચમાં જે વિદ્નો આવે તેનાથી નિરાશ ન થતાં સતત મંડ્યા રહેવું એને દૃઢતા કહેવામાં આવે છે.

૨૩૫ લક્ષ્મી તો શું પણ ખુદ્ધિ અને મહત્તા પણ ઉદ્યોગથીજ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે.

૨૩૬ સંસારમાં એક પણ મનુષ્ય એવો નથી કે જે પોતે ધારે તો યોગ્ય સમયે પોતાનું કામ ન કરી શકે.

૨૩૭ સમય એજ ધન છે. જેઓ સમયનો દુરુપયોગ કરવાની આદતવાળા બની જાય છે તેઓ એક પ્રકારે ધનનોજ દુરુપયોગ કરે છે એમ કહીએ તો ખોટું નથી.

૨૩૮ તમારી ફરજ છે કે જે વિષય તમને કંટાળાવાળો તથા અરૂચીકર લાગતો હોય તેને સંપૂર્ણ સાહસ અને પરિશ્રમવડે સરળ બનાવવા પ્રતિજ્ઞા કરો અને જ્યાં સુધી તમે તેમાં વિજયી ન થાઓ ત્યાં સુધી સતત લાગ્યા રહો.

૨૩૯ સાહસ અને દૃઢ નિશ્ચય ગમે તે વિષયને સરળ બનાવી શકે છે એ વાત કદાપિ બૂલી જવી જોઈતી નથી અને વસ્તુતઃ એનુંજ નામ યથાર્થ પરાક્રમ છે.

૨૪૦ સર્વેદા પ્રાતઃકાળે વહેલા ઉઠો કારણ કે જેઓ મોડા ઉઠે છે તેઓ આખો દિવસ ચાલવા છતાં સાંજ સુધીમાં અબીજી સ્થાને પહોંચી શકતા નથી.

૨૪૧ દિવસ ઉગવા છતાં પથારીમાં પડી રહેનારા માણસો પૈકી કોઈને મેં ઉત્તમ અવસ્થાએ પહોંચેલ જોયા નથી. ” (વિદ્વાન.)

૨૪૨ મનને નિર્બંધ બનવા દેવું નહિ. એક ક્ષણ પણ જો મનની નિર્બંધતા થઈ તો તેથી તમારા જીવનની ઉચ્ચ આકાંક્ષાઓ અને આશાઓ પર પાણી ફરી વળે છે માટે મનોનિયંત્રકરતાં શીખો.

૨૪૩ પ્રાણી માત્ર પર દયાલાવ રાખો.

૨૪૪ તમારા પ્રત્યે બીજાઓ તમારી ઇચ્છાનુકુળ વર્તે એવી

આશા રાખતા હો તો પ્રથમ તમે પણ બીજાઓ પ્રત્યે તેવાજ પ્રકારનું વર્તન રાખો.

૨૪૫ જેવાની સાથે તેવા થવાની નીતિ સર્જન પુરૂષો સ્વીકારતા નથી. તેઓ તો ગમે તેટલું અનિષ્ટ કરનારનું પણ ધણજ કરે છે.

૨૪૬ તમને કોઈ દુઃખ આપે તો તમે તેના બદલામાં દુઃખ ન આપતાં તેની ઉપર ઉપકાર કરો.

૨૪૭ એક ક્ષણ કાળનો સર્જન સમાગમ ભગરૂપી મહાસાગર તરવામાં નૌકા સમાન થઈ પડે છે.

૨૪૮ સચ્ચરિત્ર અને ઉદાર ભાવવાળા મહાત્માઓજ ત્રણ લોકમાં પૂજ્ય ગણાય છે માટે તમે પણ તમારા જીવનને સચ્ચરિત્ર બનાવો અને ક્રમે ક્રમે જીવનનું પરમ લક્ષ્ય સાધો.

૨૪૯ વિદ્યા વિના સર્વ નકામું છે. કેળવણી, એ સ્ત્રી અને પુરૂષોની જીંદગીમાં સુખ દુઃખનો સાથી છે.

૨૫૦ કુણ્ણ પક્ષમાં અંધારી રાત્રિએ વ્યાપી રહેલ અંધકાર જેમ સૂર્યોદય થતાં નષ્ટ થાય છે, તેમ અજ્ઞાન રૂપી અંધકાર વિદ્યાથી નષ્ટ થાય છે.

૨૫૧ દેશાટનમાં મુખ્ય સાથી, બહાલામાં બહાલો મિત્ર, અને મનુષ્યમાં આખરૂ અને દ્રવ્ય મેળવવાનું સાધન વિદ્યાજ છે.

૨૫૨ પૂર્ણ કૌશલ્યતા વિના સદુદ્યમ મળવો દુર્લભ છે. માટે દરેક વિદ્યામાં ને વાતમાં ઉત્કૃષ્ટતા મેળવવાનું દષ્ટ બિન્દુ-લક્ષ ચુકતા નહીં. દિન પ્રતિદિન જેમ અને તેમ તમારા અભ્યાસમાં વૃદ્ધી કરતા જાઓ.

૨૫૩ અલણ હો તો મરણ પર્યંત કાંઈક હુન્નર શીખો.
ભણેલાએ જ્ઞાન તથા હુન્નર બંને વધારવા.

૨૫૪ સંપાદન કરેલી વિદ્યા ગુજરાન કરવા માટેજ ન
સમજતાં તેને પદોગકાર તથા પરલોક માટે પણ કામમાં લેવી.

૨૫૫ સદ્ વિચાર તેજ સુખનું સાધન છે

૨૫૬ નિત્ય અભ્યાસ થોડો હોય તો પણ ઘણો છે.

૨૫૭ જે ઠેકાણે ઠંકાશ ને ઠણ્યો ત્યાં સુખ શાંતિ અને
ધન હોતાં નથી.

૨૫૮ ખચીત છે કે મનમાં ધરંછેલાં સર્વ કાર્ય સંતોષથી
સફળ થાય છે

૨૫૯ કામદેવ ધુતારો છે, ઠગારો છે, ઘડી ઘડીમાં મનુષ્યને
ફસાવે છે. વિદ્વાન માણસને પણ કોઈ વાર પોતાના પાપી પંજમાં
ફસાવી દેતાં કાંઈવાર લાગતી નથી. કામાધિન પુરૂષો આ જગતમાં
નિર્લંજ અને ધિકારવા યોગ્ય ગણાય છે.

૨૬૦ કુસંગત નહારી છે, તે સ્વાદમાં મીઠી સાકર જેવી
પણ ગુણમાં વિષ સમાન છે. તેના પંજમાં સપડાયેલા પ્રાણીને
હેરાન કરવામાં તે જરા ખામી રાખતી નથી.

૨૬૧ ખુશામતીયા આખરે તો નિંદાય છે ને લોકમાં આખરૂ-
હિન થાય છે.

૨૬૨ નિમકહરામી જેનું અન્નોદ્ધ ખાય છે તેનુંજ ખુરૂં
કરવા તત્પર થતાં તેને કાંઈવાર લાગતી નથી. નિરંતર તે તેના
સ્વાર્થમાંજ તણાતો જાય છે. પારકાના નુકશાનનું તેને ભાન થતું
નથી. પણ આખરે નિમકહરામીપણું પ્રગટ થઈ તેના કર્તવ્ય-
યોગ્ય શિક્ષા તેને થાય છે.

૨૬૩ ગુનો હરકોઈ પ્રકારે છાનો રહેતો નથી. ગુનેગારનું હૃદય ઠઠી શાંત હોતું નથી તે પોતાની ચોંમેર ભય, ભયને ભયજ દેખે છે.

૨૬૪ જામીન થવા કરતાં જોગી થવું ઉત્તમ છે.

૨૬૫ ખરાબ રૂઢી પ્રમાણે વર્તો નહિ. જો તમે તમારા આપદાદાના જેવા થવા ઇચ્છતા હો કદાચ કોઈના આપદાદા કાણાં હોય તો પણ શું તમે પણ કાણાં થશો? શું પિતાનો ધંધો ભિક્ષા વૃત્તિનો હોય તો પુત્રને પણ તેમજ આચરવું? નહિ, નહિ, એમ ઠઠાપિ નજ કરવું.

૨૬૬ સાંભળનારને શુદ્ધ લાગે તેવા શુદ્ધ અંતઃકરણથી વચન કહેવાં. લોકપ્રિય થવાનો આ એક સારો રસ્તો છે.

૨૬૭ પરોપકાર, દયા અને દાન એ ઇશ્વરની પસંદગી મેળવવાનાં શ્રેષ્ઠ સાધનો છે

૨૬૮ જે બીજાની ખુરાઈ તમારી પાસે કરશે તે તમારી ખુરાઈ બીજા માણસ પાસે પણ કરશે માટે તેવાથી સદા દૂર રહેજો.

૨૬૯ દરેક પ્રકારના દુવ્યંસનો મન, વચન અને કાયાથી ત્યાગ કરી સર્વદા સ્વચ્છ અને પવિત્ર હૃદયના બનો અને પોતાની પવિત્ર કૃતજ પ્રેમપૂર્વક બજાવો.

૨૭૦ મહેનતનું ફળ કદાપિ મળ્યા વિના રહેતું નથી. પણ એટલું સ્મરણમાં રાખવાનું કે જેવા કામમાં જેવા ઉત્સાહ અને કાળજીપૂર્વક જેટલી મહેનત કરી હશે તે પ્રમાણમાંજ શુભાશુભ ફળ અવશ્ય ઇચ્છાએ યા અનીચ્છાએ મળશેજ.

(દશભક્ત.)

૨૭૧ તમારી ઉમેદ બર લાવવી હોય તો જીભ સમ્યાધ બરેલી, જીગર પવિત્રાધ ભરેલું અને કર્તવ્ય ભલાઈ ભરેલાં રાખજો.

૨૭૨ અકલ્પવંત થવું હોય તો મુશ્કેલીમાં સજુરી, સ્વલાવમાં મીઠાશ અને ઉદ્યોગમાં ઉલટ રાખજો.

૨૭૩ ઉછીના આપેલા રૂપીઆ કરતાં ઉછીના લીધેલા રૂપીઆ ઘણા નાના દેખાય છે.

૨૭૪ બીજાઓ તમારું જીવન કંઈ તેનો બળાપો કરવાને બદલે તેનાથી કેવી વર્તણૂક રાખે છે તેનો પહેલો વિચાર કરજો.

૨૭૫ વાતચિતમાં હમેશાં મધુર શબ્દો વાપરજો કેમકે ખરાબ શબ્દોથી ઘણી ખુરી અસર થાય છે.

૨૭૬ એક મહાપુરૂષ કહી ગયા છે કે “તારા દુશ્મનને ગોળીથી વીંધજે પણ ખરાબ શબ્દોથી વીંધતો ના.”

૨૭૭ ગુસ્સો એ એક એવી ગજના છે કે માનવી માત્રના માયાના દ્વંધને ખોટું બનાવી મૂકે છે.

૨૭૮ યાદ રાખો કે સારા કામો કર્યા વગરનો દિવસ તમોને ફરજના કરજમાં ડુબાવતો જાય છે.

૨૭૯ પ્રમાણિકપણાથી મહેનત કરો આજની મહેનતનું ફળ હમેશાં ઠાલે મળે છે. શીખી સમજીને કરવાથી કાંઈની મહેનત બરબાદ જતી નથી.

૨૮૦ માથાના બચાવ માટે લોખંડની પેટી કરતાં સભ્યતા ભરી જખાન વધારે મજબુત છે.

૨૮૧ તરત નાશ પામનાર ત્રણ છે. નદીને તીરે વૃક્ષ, મંત્રી વિનાનો રાજા, અને પારકા ઘરમાં સ્ત્રી.

૨૮૨ જગતમાં ત્રણ મોટા ગણાય છે. ધન્ય, સ્વતંત્રતા, અને ગુરૂ.

૨૮૩ ત્રણ સહેજ માત્ર પણ આખી જીંદગીનો નાશ કરે છે કરજ, રોગ અને અગ્નિ.

૨૮૪ દુનિયામાં ત્રણ જણ હમેશાં દુઃખીયા થાય છે નાદાન, નાહિંમત અને નાવારસ.

૨૮૫ મ્હોટાધનો નાશ કરનાર ત્રણ છે; આળસ, નાદાન દોસ્તાર; અને સ્ત્રીની ગુલામગીરી.

૨૮૬ ઉતાવળે પ્રસિદ્ધ ત્રણ ચીજ થાય છે. સખાવત, સ્ત્રીને કહેલી ગુપ્તવાત, અને ભરકર્મ.

૨૮૭ મિત્રાઈ કરવાને નાલાયક ત્રણ છે. કુર્ગ, કપટી અને કુલક્ષણી.

૨૮૮ ત્રણને ખબરદાર ગણવા નહિ. ૧ વાવણી કરે પણ કાપણી કરે નહિ. ૨ બોરત સાથે લડે પણ ફાવે નહિ, કામનો આરંભ કરે પણ ફાવે નહિ.

૨૮૯ તજવા લાયક ત્રણ છે. પરધન, પરસ્ત્રી, અને પરનિંદા.

૨૯૦ ખિમારી લાવનાર ત્રણ છે. આળસ, અનિયમીતતા, ખોરાકની અસ્વચ્છતા.

૨૯૧ ત્રણ સુતેલા જમાડવા નહિ; રાજા, મધમાખી અને સળગતી આગ.

૨૯૨ પૈસા કરતાં વધુ કિમતી ત્રણ છે. ઓલાદ, ઇજીત, અને અક્કલ.

૨૯૩ ત્રણથી ત્રણનો વધારો થાય છે. અનુભવથી અક્કલ, કસરતથી બળ, અને ઉદ્યોગથી ઠળ.

૨૯૪ જગતમાં ત્રણ ચીજથી હુડી જવું-વહેતું પાણી, મહાન પુરૂષોનો ગુસ્સો અને સળગતી આગ.

૨૯૫ વેપારમાં ત્રણ ચીજની મોટી જરૂર છે. હામ, હામ અને હામ.

૨૯૬ જાતિ અનુભવ મેળવવા માટે ઘણું ખમવું પડે છે.

૨૯૭ જગતમાં ઇન્સાફ વિના બાદશાહી, અઠકલ વિના ઇન્સાફ અને વિદ્યા વિના અઠકલ મેળવી શકાતી નથી.

૨૯૮ મિતાહાર-સુસ્ત થઈ જવાય એટલું ખાવું નહિ અને માથું ફરી જાય એટલું પીવું નહિ.

૨૯૯ મૌન્ય-ખીજાને અથવા તમને ક્ષાયદો કરે તે સિવાય ખીજા કાંઈ બોલવું નહિ. નજીવી પાતચીતથી દૂર રહેવું.

૩૦૦ વ્યવસ્થા-તમારી દરેક ચીજને તેની યોગ્ય જગ્યાએ રાખવી તમારું દરેક હામ યોગ્ય વખતે કરવું.

૩૦૧ નિશ્ચય-તમારે જે કરવું અવશ્ય હોય તે કરવા નિશ્ચય કરવો અને જે કરવા નિશ્ચય કર્યો હોય તેજ કરવું.

૩૦૨ કરકસર-ખીજાઓનું અથવા તમારું ભલું-કરવા ખર્ચ કરવું; તે સિવાય ખર્ચ કરી ઉડાવી દેવું નહિ.

૩૦૩ ઉદ્યોગ-વખત ગુમાવવો નહિ. કોષપણ ઉપયોગી હામમાં રોકાયેલા રહેવું. નહામા કાર્ય કરવાનું છોડી દેવું.

૩૦૪ શુદ્ધભાવ-ગીતનું નુકસાન થાય એવો દગો વાપરવો નહિ. નિર્દોષ અને ન્યાયી રીતે વિચાર કરવો. બોલ પણ તેવાજ બોલવા.

૩૦૫ ન્યાય-બીજાએને જે ફાયદો કરવાની તારી ફરજ છે તે કરવાનું ભૂતી અથવા ઈર્ષા નહિ કરવાની તારી ફરજ છે તે કરી કોઈને દુઃખ દેવું નહિ.

૩૦૬ ક્ષમા-હૃદયારજવું નહિ. તમારું કોઈએ નુકસાન ઠથું હોય તો તમારા મનને વ્યાજબી લાગે એટલું બધું વેર લેવું નહિ.

૩૦૭ શરીર કપડાં અથવા ઘરમાં અસ્વચ્છતા રહેવા દેવી નહિ.

• ૩૦૮ નજીવી બાબતોમાં અથવા સાધારણ કે અનીયમીત અકસ્માતથી ખોટું લગાડવું નહિ. શુદ્ધતા આદરવી.

૩૦૯ નમ્ર અને મહાનપુરૂષોનું અનુકરણ કરવું.

(માણેકલાલ નાગરદાસ શાહ રાજકોટ.)

૩૧૦ સદા સાચું બોલવું. ભૂલેચુકે પણ કદી જુઠું બોલવુંજ નહિ.

૩૧૧ માબાપ વડિલ અને શિક્ષકોને સદા માન આપવું, તેમની મર્યાદા રાખવી, તેમજ તેમની આજ્ઞાઓ તરત પાળવી. કાંઈપણ આનાકાની કે વિવાદ કરવો નહિ.

૩૧૨ માબાપ કે વડિલ હાજર હોય તો તેમને નમીને આજ્ઞાઓ તરત પાળવી, કાંઈપણ આનાકાની કે વિવાદ કરવો નહિ.

૩૧૩ હમેશાં મોં ધોઈને નિશાળે જવું અને સ્વેદ, ચોપડી અને શરીર ચોખાં રાખવાં.

૩૧૪ ખરચાળ થઇને પૈસા ઉડાવવાની ટેવ રાખવી નહિ. પૈસા ખરચવા સહેલા છે પણ મેળવવા ખડુ મુશ્કેલ છે તે વાત હુમેશાં યાદ રાખવી.

૩૧૫ પાછ, પૈસા વડે બજારની ખાવાની જાણુસો ખરીદવા તરફ મન ન લલચાવવું. એવી જાણુસોથી રોગ થવા સંભવ છે માટે ખાવાની જાણુસો બને તો ઘેરથી બનાવેલી અથવા માઆપે ખરીદેલી લેવી.

૩૧૬ દરરોજ ખપની ચોપડીઓ દફતરમાં ખાંધીને કે પાકિટમાં નાખીને નિશાળે લાવવી (છુટી ચોપડીઓ લાવવી નહિ કેમકે ખોવાઈ જવા સંભવ છે) અને પોતાનું દફતર પોતાની પાસેજ રાખવું. રખડતું મૂકવું નહિ.

૩૧૭ લુગડાં કે ચોપડીઓ ફાટે કે તરત સંધાવી લેવાં.

૩૧૮ ભણવામાં પુરેપુરું ધ્યાન આપવું અને દરરોજ ઉપર નંબર મેળવવા પ્રયાસ કરવો.

૩૧૯ મુકરર કરેલા વખતેજ રમવું, બાકીનો વખત ભણતર-માંજ ધ્યાન આપવું. રમતાં રમતાં કંકાસ કરવો નહિ.

૩૨૦ મિત્રો કે બેનીઓની ભૂલો સમજાવવી ને માફ કરવી કે ફરીથી તેવી ભૂલો નહિ કરવા તેમને સમજણ આપવી.

૩૨૧ નિશાળના મકાનમાં દોડાદોડ કરવી નહિ તેમજ મોટે સાદે બોલવું નહિ. ધીમે ચાલવું અને ધીમે બોલવું.

૩૨૨ પેન, પેન્સીલ કે રબર અગર એવી બીજી જાણુસ જડે તો જેની હોય તેને સોંપવી, અગર શિક્ષકને સોંપવી. કદાપિ ખારડી

કાંઈ જલુસ લેવાની જરૂર પડે તો તેના ધણીને પૂછયા વિના અથવા રજા લીધા વીના લેવી નહિ.

૩૨૩ ચોપડીમાં કે ભીંતે લીંટા કાઢવા નહિ. લખતાં સાહીના ઠાઠા પાડવા નહિ.

૩૨૪ વર્ગમાં શિક્ષકના પૂછયા વિના બોલવું નહિ. બીજા સોબતીઓ સાથે રજા વિના વાત કરવી નહિ.

૩૨૫ આંધાળા, લુક્ષાં, વગેરે ગરીબ અને અપંગપર દયા રાખવી તેમને મદદ કરવા અને આપણે તેનાં કરતાં સારી સ્થિતિમાં છે માટે ઇશ્વરનો આભાર માનવો.

• ૩૨૬ નિશાળ સ્થાપકો અને શિક્ષકોનો અંતઃકરણથી આભાર માની તેમને શુભાશિર્વાદ આપવો.

૩૨૭ પોતાના પેદા કરનાર પ્રભુજીનું હરધડી રમરણ કરવું ને તેની હરક્ષણે બીક રાખવી.

જ્ઞાનના બે બોલ.

(સુમતિ અને કુમતિ મિત્રોની કથામાંથી.)

૩૨૮ જગતમાં આદરવા યોગ્ય શું ? સુગુરૂનું વચન.

૩૨૯ શિદ્ધ કરવા યોગ્ય શું ? કર્મનો નિગ્રહ.

૩૩૦ મોક્ષતરૂનું બીજ શું ? ક્રિયા સહિત સમ્યક જ્ઞાન.

૩૩૧ સદા ત્યાગવા યોગ્ય શું ? અકાર્ય કર્મ.

૩૩૨ સદા પવિત્ર કોણ ? જેનું અંતઃકરણ પાપ સહિત હોય તે.

૩૩૩ સદા યૌવનવતી કોણ ? તૃષ્ણા.

૩૩૪ શુરવીર કોણ ? જેની કટાક્ષથી ન વિંધાય તે.

૩૩૫ મહત્તાનું મૂળ શું ? કોઈની પ્રાર્થના કરવી તે.

- ૩૩૬ આ દુનિઆમાં નરક જેવું દુઃખ શું? પરતંત્રતા.
- ૩૩૭ અસ્થિર વસ્તુ શું? યૌવન, લક્ષ્મી, અને આયુ.
- ૩૩૮ સદા જાગતું કોણ? વિવેક.
- ૩૩૯ આ જગતમાં અતિ ગહન શું? સ્ત્રી ચરિત્ર (તેથી વધારે પુરુષ ચરિત્ર.)
- ૩૪૦ અંદ્રમાના કિરણ સમાન શ્વેત કીર્તિને ધારણ કરનાર કોણ? સુમુનિ, સજ્જન જન.
- ૩૪૧ જેને ચોર લે નહિ તેવો ખજાનો શું? વિદ્યા, સાત્ય, અને શીલવૃત્ત.
- ૩૪૨ જીવને સદા અનર્થ કરનાર કોણ? આર્ત અને રૌદ્ર ધ્યાન.
- ૩૪૩ અંધ કોણ? કામી અને રાગી.
- ૩૪૪ ખધિર કોણ? જે હિત વચન ન સાંભળે તે.
- ૩૪૫ મુંગો કોણ? જે અવસર આવે પ્રિય બોલી ન જાણે તે.
- ૩૪૬ શલ્યની પેઠે સદા દુઃખ દેનાર શું? છાનું કરેલું કુકર્મ.
- ૩૪૭ અવિશ્વાસપાત્ર કોણ? યુવતિ અને અસજ્જન.
- ૩૪૮ સદા પૂજનીય કોણ? વિતરાગ દેવ, સુસાધુ અને સુધર્મ.
- ૩૪૯ આ દિવાની દુનીઆ કોણે જીતી? જેણે નિરપૃહતા ધારણ કરી તેણે.
- ૩૫૦ સદા ધ્યાનમાં રાખવા યોગ્ય શું? સંચારની અસારતા.
- ૩૫૧ અધમથી પણ અધમ કોણ? અંગીકાર કરેલું વૃત્ત જેણે જાણીને ખંડ્યું તે.
- ૩૫૨ ચિંતામણીના પેઠે દુર્લભ શું? આત્મશુભને પ્રગટ કરનાર સમ્યક્ વ્રતન.

(શ્રી ભગવંત મહાવીરની આજ્ઞાઓ.)

(યોજક: મુ'ન મહારાજ શ્રી વલ્લભ વિજયજી)

૩૫૩ તત્વજ્ઞાનનો અભ્યાસ કરો અને વિચારોને નિર્મળ બનાવવા પ્રયત્ન કરો.

૩૫૪ જીવનક્રમમાં ત્યાગ કરવા લાયક, અંગીકાર કરવા લાયક અને બચાવવા લાયક શું છે? તેનો નિર્ણય કરો.

૩૫૫ પોતાની શક્તિનો વીચાર કરો અને શક્તિ મુજબ ઉન્નતિક્રમમાં આગળ વધો.

૩૫૬ આત્મ વિશ્વાસ રાખો. કોઈના ઉપર આધાર ન રાખો.

૩૫૭ આત્મા અથવા આલોક કે પરલોકના સુખની ઈચ્છા રાખ્યા સિવાય જેટલું સઠકાર્ય થાય તેટલું કરો. “અમે શું કરીએ?” એવા નિર્માલ્ય વિચારો કાઢી નાંખી, પ્રમાદમાં જીવન ન ગુજારો.

૩૫૮ જો તમે ગૃહસ્થધર્મ અથવા સાધુધર્મના માર્ગના દ્રવ્ય અને ભાવથી શક્તિ મુજબ પ્રયાસ કરશો તો જરૂર સુકિત-પુરીએ પહોંચ્યા સિવાય નહિ રહો.

(સ્વામી વિવેકાનંદ—માંથી.)

૩૫૯ હજારો મણ ભારે લાંબી ચોડી મોટી મોટી વાતોને બદલે એક પાશેર જેટલું પણ પ્રત્યક્ષ કામ કરી બતાવો, તેજ કંઈક કયું કહેવાય.

૩૬૦ હોય તો સર્વ કોઈ દર્શાવી શકે છે, પરંતુ મુશ્કેલીમાંથી મહેનત લઈને જે માર્ગ કરી આપે છે તેજ માનવ જાતિનો સાચો મિત્ર છે.

૩૬૧ બળવાન થાઓ, તેજસ્વી થાઓ દુર્બળતા દૂર ફેંકી દો. અતૂલ બલ અને આત્મશક્તિ એ તમારા પૂર્વજનો વારસો છે.

૩૬૨ એકં નાનામાં નાનું કાર્ય પણ જે હૃદયપૂર્વક યથાર્થ રીતે કરવામાં આવે તો તેનું અફલૂત ફળ પ્રાપ્ત થાય છે.

૩૬૩ આપણામાંના ત્રણ માણસો પણ એક બીજાના તરફ ધિક્કાર દર્શાવ્યા વિના અથવા એક બીજાની તીવ્ર અદેખાઈ ક્યો વિના સાથે મળીને રહી શકતા નથી.

૩૬૪ તમારા પગપર ઉભા થાઓ ! દુર્બળતા દૂર ફેંકી દો અને સ્વતંત્ર થાઓ. સ્વતંત્રતા-શારીરિક, માનસિક અને આધ્યાત્મિક એવી સર્વ પ્રકારની સ્વતંત્રતા તમારો મુદ્રાલેખ રાખે.

૩૬૫ એ મુક્તિ, એ સ્વતંત્રતા સ્વભાવથીજ તમારામાં વિદ્યમાન છે, બહારથી મેળવવી પડે તેમ નથી.

૩૬૬ દુર્બળ અને નિર્વીર્ય શરીર વડે ગીતાનો અભ્યાસ કરવા કરતાં કૂટ બોલની રમતથી તમે સ્વર્ગની નજીક જઈ શકશો.

૩૬૭ ઉલટાં ગરીબ અને દુઃખી સનુષ્ટોજ આપણા પોતાના ઉદ્ધારના સાધન રૂપ છે. તેમની સેવા એજ તમારી ખરી પ્રભુ પુજા છે.

૩૬૮ અધ્યાત્મ વિદ્યાના અરિસામાં તમારું પોતાનું સ્વરૂપ જુઓ, તમારી અગાધ શક્તિનો વિચાર કરો અને આલોક અને પરલોકના બધા ભયને સમુદ્રમાં ફેંકી દો.

૩૬૯ કોમલ હૃદયથી રડવાનો સમય નથી પણ પગલું ભરતાં (પડતાં) ધરતી ધ્રુવે એવા વીર્યની આવશ્યકતા છે.

૩૭૦ પ્રબલ અલેહ ભાવના વિચારો દૃઢ થયા વિના ભારતનો કદાપિ ઉદ્ધાર થવાનો નથી.

૩૭૧ નજીક આવતું ભારતનું ભવિષ્ય પ્રાયઃ આપણા કાય ઉપરજ આધાર રાખે છે.

(પ્રભુમય જીવનમાંથી.)

૩૭૨ મનુષ્યને જે વિદ્યો જણાય છે તે વિદ્યોનો ઉત્પન્ન કરનાર તે પોતેજ છે.

૩૭૩ જે પ્રમાણમાં પરમાત્મા તત્ત્વરૂપી દિવ્ય પ્રવાહ તરફ આપણે આપણાં હૃદયના દ્વાર ખુલ્લા રાખીએ છીએ તેટલાજ પ્રમાણમાં આપણે છેક સાધારણ મનુષ્યમાંથી બહલાઈને દિવ્યમનુષ્ય બનીએ છીએ.

૩૭૪ જે કાંઈ સુદૃશ કે દુર્દૃશ આપણા પર આવી પડે તેનું કારણ બહાર શોધવાને બદલે આપણે આપણામાંજ શોધવું જોઈએ.

૩૭૫ સ્વભાવથીજ આપણે આપણી દૃશ્યાના સ્વામિ થવાને સરળચેલા હોવા છતાં માત્ર અજ્ઞાનવાને લીધેજ જે તે સંયોગોને આધીન બની જઈને તેના ગુલામની પ્રેઠ વર્તીએ છીએ.

૩૭૬ જેટલા પ્રમાણમાં આપણને આપણી આંતરિક શક્તિ-
એનો ખ્યાલ આવી શકે તેટલાજ પ્રમાણમાં આપણે બાહ્ય સૃષ્ટિ પર
સત્તા ચલાવી શકીએ.

૩૭૭ જે મનુષ્ય પૂર્ણ થશે તેને પૃથ્વી પણ પૂર્ણ ભાસશે
અને અર્ધદગ્ધને કે અપૂર્ણને પૃથ્વી પણ અવ્યવસ્થિત અને
અપૂર્ણ જ ભાસશે.

(મહાત્મા ગાંધીની દિવ્યવાણી.)

૩૭૮ જેને ધન્ય શિવાય કોઈ બીજો આધાર નથી, તે જાણતો
પણ નથી કે સંસારમાં પરાભવ એવી કોઈ વસ્તુ છે.

૩૭૯ ભારત આત્મખળથી સર્વકાંઈ જીતી શકે છે. આત્માની
શક્તિ આગળ શરીરની શક્તિ તૃણવત્ છે.

૩૮૦ સત્યથી મહાન કોઈ ધર્મ નથી અને અહિંસા પરમોધર્મઃ
થી મહાન કોઈ આચાર નથી. સત્યનો કદી પણ નાશ થતો નથી.

૩૮૧ જો દેશહિતનો ભાવ દૃઢ ધાર્મિકતાથી જાગ્રત થતો
હોય તો તે ભાવ બહુજ સરસ રીતે ચમકી ઉઠશે.

૩૮૨ વળ સમાન ઠોર હૃદયવાળા પણ આત્મખળના
અગ્નિમાં પીગળી શકે છે. આ અતિશયોક્તિ નથી. ગણિતના
આંકડા જેવુંજ છે.

૩૮૩ જુદા જુદા ધર્મ એકજ સ્થાન પર પહોંચવાના માર્ગ
છે. આપણે જુદા જુદા રસ્તા પકડ્યા તેથી શું થયું? તેમાં શું
આપત્તિ છે?

૩૮૪ સત્યાગ્રહી તેજ થઈ શકે છે કે જેની ધર્મમાં સત્યનિષ્ઠા હોય. “ મુખમે” રામ ઔર બગલમે” છુરી ” તે નિષ્ઠા ન કહી શકાય. ધર્મને નામે ઉલટાં કામ કરવાં તે ધર્મ નથી.

૩૮૫ ખાવા અને ખોલવાના સંબંધમાં જેણે જીભની ચંચળતાને રોકી લીધી, તેણે સર્વને પોતાને વશ કરી લીધા.

૩૮૬ નક્કી માનભે કે ભે અમારું જીવન સંયમમય હશે તો અમે ઇચ્છીશું તે પ્રાપ્ત કરી શકીશું.

૩૮૭ પ્રાચિન કાળમાં જીવનનો આધાર સંયમ હતો પણ આજ-કાલ એનો આધાર આનંદ મંગલ છે, એનું કુળ એ મળ્યું કે અમે લોકો ખળહીન થઈને કાયર થઈ ગયા છીએ.

૩૮૮ મગજમાં ભરેલા જ્ઞાનનો જેટલો અંશ કાર્યમાં વપરાય તેટલાની કિંમત છે. ખાકીનો બધો ખોલે નકામો છે.

૩૮૯ સાધારણ રીતે એમ કહી શકાય કે આર્થિક કે ઐહિક સુખની વૃદ્ધિથી કોઈ દિવસ કોઈ પ્રકારની નૈતિક ઉત્તતિ નથી થઈ શકતી.

૩૯૦ ભારત રેલો, વકીલો અને ડાક્ટરોથીજ કંગાલ થયું છે. એ ચીજ એવી છે કે આપણે વખતસર જાગ્રત ન થયા તો આપણને ચારે તરફથી ઘેરી લેશે.

૩૯૧ અત્યન્તેના ધંધામાં નીચતાની ઠંધજ વાત નથી. ડાક્ટર અને અમારી માતાઓ પણ એવું કામ કરે છે.

૩૯૨ સ્વાધિનતા કે ગુલામી મનનો ખેલ છે. જેનું મન સ્વાધીન છે, તે જિજ્ઞાસો ટોપલો ઉપાડતો હોય તો પણ રાજ છે.

૩૬૩ વાસ્તવિક શોભા તો એજ છે કે અપકારને બદલે ઉપ-
કારથી વાળવામાં આવે.

૩૬૪ આધ્યાત્મિક દૃષ્ટીથી અમારા દેશને ત્યારેજ પ્રાધાન્ય
મળશે કે જ્યારે સુવર્ણને બદલે સત્ય, ઐશ્વર્યને બદલે નિર્ભયતા,
અને દેહાસિકત્વને બદલે પરોપકારની સમૃદ્ધિ દેખાડવા માંડશે.

૩૬૫ કેવળ પાડોશીઓ અને મિત્રથીજ પ્રેમ ન કરતા,
પરંતુ જે લોકો તમારા શત્રુ હોય તેનાથી પણ પ્રેમ કરજો.
હાર ચરિતાનાં તુ, વસુધૈવ કુટુમ્બકમઃ— ઉદાર ચરિત પુરુષોને વસુધા
આખી પોતાનું કુટુમ્બ છે.

દ્વિતીય ખંડ.

મુએલો વિશ્વાસ.

“કોઇ એક માણસના ઘરમાં રતે ચોર આવ્યો, ત્યારે
તેની બાયડીએ કહ્યું કે, ઘરમાં કાંઈ ખડખડ ભડભડ થાય છે.
ધણીએ કહ્યું કે હું સાંભળું છું. બાયડીએ કહ્યું કે, બારી
ઉઘાડી, ધણીએ કહ્યું કે, હું જોઉં છું. બાયડીએ કહ્યું કે, પેટીનું
તાળું ઉઘડ્યું, તો કહે હું જાણું છું; પછી કહ્યું કે, માલ
ઠાઢ્યો તો કહે કે હું જાણું છું. ચોર બહાર નીકળે છે તો
કહે કે હું જાણું છું. ચોર ગયો, તો કહે કે હું જાણું છું.
ત્યારે બાયડીએ કહ્યું, ધૂળ પડી તમારા જાણવામાં એ જાણ્યું

શું કામનું ? એવું જાણ્યા કરતાં તો ન જાણ્યુંજ સાડું. તમજ માણસમાં ડહાપણ, હોય ચતુરાઈ હોય, પણ જો તેણે કામમાં લીધું તો એ શું કામનું ? બહુ વાતો કરે, બહુ શાસ્ત્ર બણે, બહુ દોડધામ કરે, બહુ તીર્થ કરે અને બહુ આભડછેટ પાળે, પણ જો અંતરના વિકારો ઓછા ન કરે તો એ જ્ઞાન શું કામનું ? એમ તો ઉંદર પણ એકાંતમાં રહે છે, વાંદરાઓ ફળ-ફૂલ ખાઈને રહે છે, માછલાંઓ પાણીમાં ભીંજાએલાંજ રહે છે, ગધેડાઓ પણ રાખમાં લોટે છે, અને સાપ પણ ઘર બાંધતા નથી પરંતુ એથી કાંઈ મોક્ષ થાય નહિ. જ્ઞાન અનુભવમાં આવે ત્યારેજ કામનું છે. અનુભવમાં ન આવે ત્યાં સુધીનું જ્ઞાન તે આંધળું જ્ઞાન છે, અને ત્યાં સુધીનો વિશ્વાસ તે મુએલો વિશ્વાસ છે; માટે ભાઈઓ એવા મુએલા વિશ્વાસમાં પડી ન રહો.”

(સંસારમાં રંગ)

આપણા બહાના.

ઘણા માણસો એમ કહે છે કે “અમારી પાસે પૈસા નથી એટલે લાચાર, જો પૈસા હોય તો તે રંગ દેખાડીએ.” કોઈ કહે છે કે, “અમને વખત મળતો નથી એટલે સુપ બેઠા છીએ, જો વખત મળતો હોત તો ઘણીએ ઉયલપાયલ કરત.” કોઈ કહે કે “પ્રભુએ અમને બુદ્ધી નથી આપી એટલે શું કરીએ ? જો શાસ્ત્રોની વાતોમાં અમારી અછલ પહોંચતી હોત તો-તો અમે ગભું બો કરત.” કોઈ કહે છે કે “અમારા હાથમાં સત્તા નથી એટલે શું કરીએ ? થોડીક વાર સત્તા મળે તો ચમત્કાર બતાવી દઈએ. અને કોઈ કહે છે કે, “જમાનો ફરી ગયો એટલે ઉપાય

નહિ, નહિ તો ભાર શું છે ? જે ધારીએ તે કરીએ. ” ધર્મનાં કામો કરવામાં આવી રીતે દરેક માણસ કાંઈને કાંઈ બહાનાં કહાડ્યા કરે છે; એટલુંજ નહિ પણ ઘણા માણસો છેત્ર સુધી એવાં બહાનાઓમાંજ રહી જાય છે અને કાંઈ પણ સાર્થકતા કર્યા વિના ધોંએલ મૂળા જેવા ખાલી હાથે ચાલ્યા જાય છે.

(સ્વર્ગનો ખબનો.)

ખરૂં શૌર્ય.

સંસારમાં જે માણસ સંપત્તિથી કૂલાય છે અને વિપત્તિથી દીન થાય છે તે મૂર્ખ છે. સંપત્તિ કે વિપત્તિ એ કાંઈ માણસના હાથમાં નથી. માણસના હાથમાં તો નિરંતર પ્રયત્ન કરવો એટલુંજ છે તો પ્રયત્ન કર્યો કરવો અને વિધનથી પાછા ન હઠવું એટલાંજ ખરા શૌર્યનું તત્ત્વ સમાયેલું છે, પરાક્રમના બીજ વાળા ઘણા પુરૂષો માત્ર વિધનથી બચ પામી અમૂલ્ય જીવીત એળે ગુમાવે છે તેઓ બાયલા છે. શૌર્યનું તાત્પર્યજ નીડરતા છે. માણસની કલ્પના ઘણી વખત બચ ન હોય ત્યાં બચ ઉભો કરી માણસને ઠગે છે. પણ શૌર્ય એનું નામ કે કલ્પના કરતાં નિશ્ચય કરવાની ટેવ વધારે રાખી નીડરતાથી ચાલવું.

(સાહિત્ય રત્ન)

શું કરવાનું છે.

“ દુઃખને અન્તે જે યશ, તેજ ખરો યશ છે. ધન બળે દેશનું કલ્યાણ કરનારાઓ કરતાં તન મન બળથી દેશનું કલ્યાણ કરનારાઓનું માન અને કામ વધારે ઊંચી જાતનું અને ઘણી વાર રહે તેવું અને મૂલ્યવાળું છે, ”

“ ખરેખર આપણે ઘણું કરવાનું છે. વિદ્યાજ્ઞાનનો પ્રસાર કરવો છે, શુદ્ધ ધર્મ ચલાવવો છે, ઘર સુધરાવટ કરવી છે, દેશી રાજ્યની ઉંઘ ઉરાડવી છે-ટુંકામાં નાના પ્રકારે દેશનો ઉત્કર્ષ કરવો છે. આપણાથી તે કંઈ સઘળું થવાનું નથી, તો પણ શું આપણા છોકરાં પણ નહિ કરે? જો આપણે અમુક સીમ ખાંધી જઈએ તો આપણા છોકરાંઓને તેટલી મહેનત ઓછી! તેઓ પછી ત્યાંથી આગળ વધશે. ” (નર્મગદ્ય.)

આજ આપણે માથે એક ધમ એ આવી પડ્યો છે કે જે બળવ્યેજ છુટકો છે. તે ધર્મ તે સ્વદેશી ધર્મ. જ્યાં સુધી તે ધર્મનું પાલન નહિ કરીએ ત્યાં સુધી આપણા ઉદ્ધાર થવાનો નથી, આપણું દારિદ્ર જવાનું નથી, ટુંકામાં આપણને સ્વરાજ્ય મળવાનું નથી. માટે આ સ્વાશ્રય ધર્મ બળવવા યા હોમ મંડી પડવું એ આપણી (પ્રત્યેક હિન્દીની) ફરજ છે. (વે. દે. શાહ.)

આત્મિક શુણ્ણ.

પ્રિય વિદ્યાર્થી! ભારતની ભાવી દશા સુધારવી અથવા બગાડવી એ તમારા પોતાનાજ હાથમાં છે. જો તમે તમારા પૂર્વજોના ઇતિહાસને પુનઃ ઉજ્જવળ કરવા માગતા હો, તમને તમારા જીવનની પ્રગતિ કરવી ઇષ્ટ હોય અને તમે સ્વ. ગોખલે, ગાર્ગીદાસ કે વેર્શીંગટન અને અર્વાચિન ઋષિરત્ન કર્મચીર ગાંધીજી જેવા બનવા ઇચ્છતા હો તો તમારે સાહસ, દૃઢતા, નીડરતા અને સત્યતાના શુણ્ણને કેળવવા અભ્યાસ પાડવો. ભ્રમણ, મુશ્કેલીઓ અને આપત્તિઓથી સ્વપ્નમાં પણ ન ડરો,

નીડરતાએ આત્માનો ગુણ છે; એ ગુણને જેમ અને તેમ વધારે ખીલવો. “અમુક કામ તો મારાથી થઈ શકે તેમ નથી” એમ ધારી લમણે હાથ મૂકી બેસી રહેવાથી કાયરતા તમે તમારી ને જગત સમક્ષ રજુ કરો છો. ગમે તેવું મુશ્કેલ કાર્ય પણ શ્રમ પાસે સહજ સાધ્ય બની જાય છે. દૃઢતા, ઉદ્યોગ કિંવા સાહસ એજ ઉન્નતિનો મૂળ મંત્ર છે.

(વિદ્યાર્થી બન્ધુમાંથી સુધારા સાથે.)

સંકલ્પ બળ.

“આ પાળથી હું હરેક પ્રકારની મર્યાદા અને બંધનોથી મારાં અંતરાત્માને સ્વતંત્ર માનું છું. મારી ઇચ્છા પ્રમાણેજ હું ચાલીશ. મારી જાતનો હું સ્વર્થ સ્વામિ છું. બીજાઓના કથનને યોગ્ય રીતે વિચારિશ, અટકીશ, તપાસ કરીશ, ગૃહણ કરીશ, અને ચિંતન કરીશ. આ રીતે ધીમેથી પરંતુ મજબુત સંકલ્પ બળથી મને મર્યાદામાં રાખનારી સઘળી હદો અને મર્યાદાઓથી હું છુટો થઈશ.”

“હું ઉતાવળથી નહિ પણ ધીરજથી કામ કરું છું, કારણકે ઉતાવળથી શું પ્રાપ્ત થાય છે? હું શાશ્વતમાર્ગનો પથિક છું અને વસ્તુવઃ માફ છે તે મને અવશ્ય પ્રાપ્ત થશેજ જાગતાં અથવા ઉઘતાં દિવસે તેમજ રાત્રે હું જે મિત્રોને શોધું છું તે મિત્રો પણ મને શોધે છેજ.”

(પ્રભુમય ભવન.)

પ્રેમનો પ્રભાવ

પરમાત્મા પ્રેમના સમુદ્રરૂપ છે. જે પળે આપણે પરમાત્મા સાથે આપણા ઐક્યનું નિશ્ચયપૂર્વક ભાન ઠરીએ છીએ તે પળે આપણામાં એટલો ખંધો પ્રેમ અને આનંદ વ્યાપી રહે છે કે જેથી આપણે શુભજ નેષ્ટ શકીએ છીએ. પરમાત્મા સાથે એકતાનું જ્ઞાન થવાની સાથે આપણે અન્ય સર્વ પ્રાણી પદાર્થો સાથે પણ એકતાના સંબંધમાં આવીએ છીએ. એ વાતનો જો આપણે ખરો ખ્યાલ આવે તો આપણે કેઇપણ વ્યક્તિને નુકસાન કરી શકીએ નહિ; કેમકે આપણે સર્વ એકજ મહાન શરીરનાં અંગોરૂપ હોવાથી તે શરીરનાં સર્વ અંગોને ઇજા કર્યા વિના આપણે તેના એક પણ અંગને ઇજા કરી શકીએ નહિ.

જો આપું જગત તમને ચહાય એમ ઇચ્છતા હો તો તમે પણ આખા જગતને ચહાવા લાગો, અને આ સિદ્ધાંતો સદા યાદ રાખજો કે બીજા પ્રત્યે જે પ્રમાણમાં આપણે પ્રેમ દર્શાવીશું, તે પ્રમાણમાં બીજા પણ આપણા પ્રતિ પ્રેમ દર્શાવશેજ. વિચારો એ શક્તિઓ છે, દરેક શક્તિ પોતાના જેવીજ બીજી શક્તિઓ ઉત્પન્ન કરે છે, અને દરેક વિચારને અનુકુળ બીજા વિચારો વિચાર વાતાવરણમાંથી સ્વાભાવિક રીતેજ ખેંચાઈ આવે છે.

(પ્રભુમય જીવન.)

વિચાર શક્તિ.

શુભ યા અશુભ વિચારો કાર્ય રૂપે પરિણામે છે અને કાર્યો વખતે જતાં ટેવ રૂપે પરિણામ પામે છે. માનવ જીવનનો કમજ

એવો છે, કે આજે જે તમારા વિચારો છે, ભાવનાઓ છે, તે વહેલા કે મોડા જરૂર તમારા જીવનમાં એટલે કાર્ય પ્રદેશમાં અને ટેવના રૂપમાં પ્રગટ થયા રહેનાર નથી. આ મહાન અને અબાધ્ય નિયમને અનુસરીને આપણે જીવનની પ્રત્યેક પળે જાણતાં કે અજાણતાં નવી ટેવ પાડતાજ ચાલીએ છીએ. એમાં કેટલીક ટેવો ઘટ હોય છે, તે કેટલીક અનિષ્ટ હોય છે. આ અનિષ્ટ ટેવ થોડી અથવા થોડા પ્રમાણમાં હોય છે ત્યાં સુધી તો ખડુ હાનિકારક નીવડતી નથી; પરંતુ જ્યાં તે વધી અથવા તો તેનો સમુદ્ધ એકઠો થયો કે પછી તો તે અવશ્ય દુઃખરૂપ-શોક-જનક નીવડે છેજ. એજ પ્રમાણે શુભ ટેવો આપણને શાંતિ, આનંદ અને શક્તિ આપનાર નીવડે છે.

(ચરિત્ર અને વિચાર.)

અહિંસા ચિંતામણી.

આપણે આજે નામદં છીએ, તેનું કારણ આપણને પ્રહાર કરતા આવડતું નથી એ નથી; આપણે મરતા ડરીએ છીએ, એ છે. જે મરણની ભીતિથી, ખરો કે ખોટો ભય આવતાં નાસી જાય છે, છતાં જે હરબડી એમ ઇચ્છે છે કે બીજો કોઈ પુરૂષ ડરાવનાર પુરૂષનો નાથ કરી ભયને દૂર કરે, તે જૈન ધર્મ પ્રચારક મહાવીરનો કે બુદ્ધનો કે વેદનો અનુયાયી હોઈ ન શકે. જે માણસ વ્યાપારમાં બીજાને ચેતરીને તેનું ટીપે ટીપે લોહી સૂસી તેનો પ્રાણ હરે છે, અથવા જે થોડીક ગાયોનું હથિયારથી રક્ષણ કરે છે, પરંતુ ખાટ-ફીનો જીવ લે છે, અથવા જે સ્વદેશનું માની લીધેલું ભણું કરવા

વાસ્તે કેટલાક અમલદારોને ખૂન કરતાં અચકાતો નથી, તે અહિંસાનો અનુયાયી હોઈ શકે નહિ. આ બધાં કાર્યો દ્વેષથી, બીડતાથી કે ડરથી પ્રેરાયલાં છે. ગાય કે દેશ માટેનો પ્રેમ નામનોજ છે, પરંતુ આવી પ્રવૃત્તિ ડંખીલા સ્વભાવને અથવા પોતાના ગર્વને તૃપ્ત કરવા માટે ચોળાયતી હોય છે.

અહિંસા, મારા નમ્ર મત પ્રમાણે, રીતસર સમજવામાં આવે તો તે અહૈક તેમ પારલૌકિક, સર્વ દુઃખોને મટાડવા માટે ચિંતા-મણી રૂપ છે. તેનું અવિશય સેવન કરવું શક્ય નથી. અત્યારે તો તેનું જરા પણ સેવન કરતા નથી. અહિંસા બીજા ગુણોની આડે નથી આવતી. પરંતુ અહિંસાનું પ્રાથમિક રૂપે પણ સેવન થઈ શકે તે પૂર્વે બીજા ગુણોનું સેવન આવશ્યક છે. મહાવીર અને બુદ્ધ સૈનિકો હતા; તેમજ ટોલ્સ્ટોય પણ હતા. તેઓને પોતાની પ્રવૃત્તિનું ગંભીર સ્વરૂપ યથાર્થ રીતે ખ્યાલમાં આવ્યું હતું. તેઓજ ચોગ્ય, સુખી ઉદાત્ત અને દેવી જીવનનું રહસ્ય મેળવી શક્યા હતા. આપણે આ ઉપદેશકોના સહભાગી બનશું, તો આપણા દેશ ફરીથી પાછો દેવોનું નિવાસ સ્થાન બનશે.

(મહાત્મા ગાંધીજીની વિચાર સૃષ્ટિ.)

નીતિ ધર્મ.

જ્યાં સુધી માણસ સ્વાર્થી છે એટલે બીજાના સુખની પરવા નથી કરતો ત્યાં સુધી તે જનાવરના જેવો તથા તેથી ઉતરતો છે. માણસ જનાવરથી ઘડે છે તે આપણે ત્યારેજ જોઈ શકીએ છીએ

કે જ્યારે આપણે તેને પોતાના કુટુંબનો બચાવ કરતાં જોઈએ છીએ. તે હજી વધારે માણસાઈમાં ત્યારે આવે છે કે જ્યારે પોતાના દેશને અથવા તો પોતાની કોમને પોતાનાં કુટુંબમાં ગણે છે. જ્યારે આખી કોમને તેવી રીતે ગણે ત્યારે તે તેથી પણ ઉંચી પાયરીએ ચડે છે. એટલે કે જેટલે દરજ્જે માણસ, માણસ જાતિની સેવામાં પછાત રહે છે તેટલે દરજ્જે તે હેવાન છે, અથવા તો અપૂર્ણ છે. મારી સ્ત્રીને સાડ, મારી કોમને સાડ મને દર્દ થાય પણ તેની બહારના માણસ સાડ કંઈ લાગણી ન થાય તો દેખીતું છે કે મને માણસ જાતનાં દુઃખની કદર નથી. પણ સ્ત્રી બાળક કે કોમ જેને મેં મારા માન્યાં છે તેને સાડ લેદ બુદ્ધિએ કે સ્વાર્થ બુદ્ધિએ કંઈક લાગણી થાય છે.

એટલે જ્યાં સુધી આપણા મનમાં દરેક માનવીને વિષે દયા ન આવે ત્યાં સુધી આપણે નીતિધર્મ નથી પાળ્યો અને નથી જાણ્યો. આથી આપણને જણાશે કે ઉંચ નીતિ તે સાર્વજનિક હોવી જોઈએ. આપણા સંબંધમાંનો દરેક માણસ આપણી ઉપર હક ધરાવે છે. એટલે કે આપણે સદા તેની સેવા કરવી એ આપણી ફરજ છે. આપણો હક કોઈની ઉપર નથી એમ વિચારી આપણે વર્તવું જોઈએ. કોઈ કહેશે કે તેમ કરનાર માણસ આ દુનિયાના ઝપાટામાં આવી કચરાઈ મરશે; પણ એ વાત માત્ર અજ્ઞાનતા સૂચવે છે. કેમકે એવી એક નિષ્ઠાથી સેવા કરનાર માણસને હમેશાં ઈશ્વર બચાવી લે છે એવો જગપ્રસિદ્ધ અનુભવ છે.

(મહાત્મા ગાંધીની વિચાર સૃષ્ટિ.)

ખરો ધાર્મિક કોણ ?

“જે માણસ પોતે શુદ્ધ છે, દ્વેષ કરતો નથી, ખોટો લાભ કાઢતો લેતો નથી, હુમેશાં પવિત્ર મન રાખી વર્તે છે તેજ માણસ ધાર્મિક છે, તેજ સુખી છે, અને તેજ પૈસાદાર છે. તેઓનાથીજ માણસ જાવની સેવા બની શકે છે. જે દિવાસળીમાં દેવતા નહિ હોય તે બીજા લાઠડાં કેમ સળગાવી શકશે ? જે માણસ પોતે નીતિ નથી પાળતો ત બીજાને શું શીખવશે ? પોતે દુખનો બીજાને કેમ તારી શકે ? નીતિનું આચરણ કરતો માણસ દુનિયાની સેવા કેમ કરવી એમ કદી સલાહ ઉઠાવતો નથી. કેમકે એ સલાહ તેને ઉછતો નથી. ઈમરસન ઠહે છે ‘બલા માણસનું દુઃખ તે પણ તેઓનું સુખ છે અને ભુંડાને તો પૈસો, તેની કીર્તિ તે પણ તેઓને અને દુનિયાને દુઃખરૂપ છે.’ (મહાત્મા ગાંધીની વિચાર સૃષ્ટિ.)

ત્રિતિય ખંડ.

तत् सत् प मात्मने नमः
वेद-तरंग प्रसादी.

ત્રિભુવન દુઃખ હરનારા આપને હું નમું છું,
ત્રિભુવન તિમિર હરનારા આપને હું નમું છું;
ત્રિભુવન ઉપહારી-ધૈર્યવાળા હું નમું છું,
ભવનિધિ વારક-હે નાથજી હું નમું છું.

ધર્મર રતવન.

(ચોપાઈ.)

પ્રભુ દીનાનાથ લાગું પાય, અખંડ આનંદ દર્શને થાય,
પ્રભુ ક્યાંથી હું સદ્લાગી, તમ દર્શને લેહ લાગી.

પ્રભુ આપ મહા ગુણ ધારી, હીઓ આ રંકને ઉદારી;
પ્રભુ આપ તણા ગુણ ગાતાં, પાવક સૌ બળી મમ જતાં.

પ્રભુ બાંધ્યા મેં કેંક કર્મ, ભોગવવાના તે તો સર્વ;
છતાં આપ દર્શ પ્રભાવે, મમ કર્મ ખપી જટ જાયે.

પ્રભુ હુંતો એવું માગું, ભવ આ સુધરે જેથી માફ;
આપ ગુણ ગાઈ પ્રભુ પ્રીતે, કર્મ ખપાવીશ મદારા નિત્યે.

રંક વણી પ્રભુ એજ આશા, ષડ રિપુ જયમ જય નાર્યા;
અખંડ બળ પ્રભુ આપો, થાઉં જેથી આપ સરખો.

— ૦ —

(ભૂલ્યાં મન ભમરા તું ક્યાં ભમ્યો. એ રાહ.)

હે પ્રભુ હે પ્રભુ શું કહું, કીધાં પાપ અઘોર;
મન લાગ્યું માયા વધે, કરતું દોડા દોડ-હે પ્રભુ.

આત્મ સ્વરૂપ જાણ્યું દેહ ઉપર છે મોહ.
આળ પંપાળ વધતી ગણી, ક્યાંથી પ્રભુનો જોગ-હે પ્રભુ.

પ્રભુ તું દીન બેઢી ખરે, જખડું તુજમાં બેર;
 સન્માર્ગે પ્રભુ વાળજે; સત્સંગે તું બેડ-હે પ્રભુ.
 આત્મહિત નીરખી શકું, ઝટે મમતાને મોહ;
 ચિત્તચોટે સમતા મહી, પછી પૂછવું, શું હોય. હે પ્રભુ.

ક્ષમા યાચના.

ક્ષણિક આ દેહ માનવનો, ભરૂંસો જીંદગી નો થો ?
 અવિનય અપરાધ કેં કીધો, ક્ષમાદાતા ક્ષમા કરજો.
 વચન મન તથા કાચે, દુભાવ્યા મેં કદી વમને,
 અજાણે કે કદી જાણે, ક્ષમાદાતા ક્ષમા કરજો.
 ક્ષમાએ વીરતું ભુવણ, ક્ષમાએ ધામ શાંતિનું;
 ક્ષમાના પ્યાસીને પ્રીતે, ક્ષમાદાતા ક્ષમા કરજો.
 કદી વડ્ શત્રુના ચોમે, ઘટિત ના તે થયું અજથી;
 રિપુ તે સર્વને બાળી, ક્ષમા યાચું ક્ષમા કરજો
 બહે માતા બહે પિતા, વડિલ હો કે લઘુ બ્રાતભ,
 બહે સ્નેહી બહે વેરી; ક્ષમા યાચું ક્ષમા કરજો.

શ્રી મહાવીર જયંતિ નીમિત્તે-પ્રભુ મહાવીરને પગલે

(વિર સ. ૨૪૪૭. વિક્રમ સ. ૧૯૭૭.)

ગાઝલ.

અતિ આનંદ હૈયામાં, જનમ દિન વીરનો આજે;
છલકવાં પ્રેમના ઝરણા, જુઓ આ પ્રેમથી ગાજે.
પ્રભુ મહાવીર જીવનનો, પ્રહણ સંદેશ આ કરજો,
બધાંએ પ્રાણીઓ પ્રત્યે, દયાની નેમથી નીરજો.
ક્ષમાએ વીરનું ભુષણ, ક્ષમાએ ધામ શાંતિનું;
'ક્ષમા' એ ગુણ ધારીને, સુધારી આ જીવન લેજો.
કરો માળાપની સેવા, બનો મહાવીરના જેવા,
પ્રભુ મહાવીરને પગલે, અહરનીશને ચાલતો વીરો.
દીગમ્બર નૈન હો ભાઈ, શ્વેતામ્બર હો લલે ભાઈ,
પ્રભુ મહાવીર ગુણગાતાં, અખંડ આનંદ દેવો પાઈ.
મહાત્મા વીર ગાંધીજી, સૂણી સંદેશ આ રૂડો,
બતાવે કાર્યથી આજે, અનુપમ ઐક્યનો ઝુંડો.

મહાત્મા ગાંધીજી શું કહે છે ?

ગજલ-કવાલી.

અરે ઓ ભારતના વાસી, દશા તો આપણી આ શી ?
છતાં પણ કાં રહ્યા બેસી, હવે તો જાવ કૈં ચેતી.
બધો વ્યાપાર પર હાથે, પુરી પરતંત્રતા તો એ,
ખરે સ્વતંત્ર થાવાને, હવે તો જાવ કૈં ચેતી.

વિદેશી વસ્ત્રને ત્યાગો, વિદેશી નકલને ત્યાગો,
સ્વદેશી ભાવથી ભાળો, હવે તો જાવ કેં ચેતી.

નથી આ સમય રોવાનો, સમય ના બેસી જોવાનો,
સમય આ કાર્ય કરવાનો, હવે તો જાવ કેં ચેતી.

શ્રીમંતો મોજને ત્યાગો, જીવન સાદું હવે ગાળો,
ભલું જો દેશનું ચાહો, હવે તો જાવ કેં ચેતી.

મદદ આપો તમે ભાવે, તમારા દેશના કાળે,
ગૃહો સુચક ઉલ્લાસે, હવે તો જાવ કેં ચેતી.

અરે ઓ હિન્દ મૈયાઓ, હુન્નર તમ હાથ લ્યો પાછો,
તમારાં બાળકો ઢાંકો, હવે તો જાવ કેં ચેતી,

વળી રૂહા કાફી ને બીડી, કરે ભારીજ ખુવારી,
છતાં કાં ના દીઓ ત્યાગી? હવે તો જાવ કેં ચેતી.

વળી દારૂ અને એવાં, મૂકી દો સર્વ એ પીણાં,
અતિ નુકસાન કરનારાં, હવે તો જાવ કેં ચેતી.

ભરાશો ના તમે કોધે, ધરો સમતા પુરી હૃદયે,
કહે શુ? ગાંધીજી તમને, હવે તો જાવ કેં ચેતી.

જીવન સાદું હવે ગાળો, પુનર ઉદ્ધાર ભારતનો,
જરૂર એથીજ થાવાનો, હવે તો જાવ કેં ચેતી.

પરમાર્થ.

ઢાહરો.

કરે પરમાર્ય પ્રિતથી, તેમાં છે તુજ હિત;
 પરહિત વણુ તુજ હિત ના, માનવ જણ ખચીત.
 ગાય લેંસ સૌ પ્રાણીઓ, કરી રહ્યા પરમાર્થ;
 માનવ તું બૂદ્યો અરે, જ્યાં ત્યાં સાધે સ્વાર્થ.
 ઝાડપાન જડ વસ્તુ પણ, આપી અન્યને લોગ;
 મિષ્ટ ફળ નિત્યે દીએ; પત્થર મારે લોક.
 પણ ચેતન તું માનવી, કાં બૂદ્યો હિત માર્ગ?
 પરહિતમાં તુજ હિત છે, એ તું નિશ્ચે જાણ.
 સૂર્ય પ્રકાશી પૃથ્વી પર, આપે નિત્ય પ્રકાશ,
 પરમાર્યને કારણે, જાણુ ખરેખર ખાસ.
 સકલ પ્રાણી આ પૃથ્વી પર, આપે નિત્ય પ્રકાશ;
 સૃષ્ટી ટકે ના તે વિના, કરી જીવો વિચાર.
 ઉત્તમ નર તો એજ છે, ત્યાગી ખરે સ્વહિત;
 પરહિતમાં રાચી રહ્યો, ધન્ય જન્મ નર વીર.
 જે જન સ્વસ્વાર્થની, સાથે કરે ઉપકાર
 મધ્યમ નર તે જાણવો, સ્વાર્થ પછી ઉપકાર
 અધમ માનવી એજ છે, સાધે છે નિજ સ્વાર્થ,
 અન્ય હિતના નીરણે, એ નરને ધિક્કાર.

અધમ અધમ ફીટકારને, પાત્ર કરોડી વાર !
 હિત પોતાનું ના કરે, ને કરે અન્ય બગાડ.
 ઘાસ વણી ગંજ વિષે, ઉભો કુત્રો એક;
 ઘાસ ખાય પોતે નહિ, ને નવ ખાવા દેય.
 ગાય બાપડી ઊભી છે, ખાવાને એ ઘાસ;
 કુત્રો ખાવા દેય નહિ, ને નવ પોતે ખાય.
 એવો નર હા બાણવો, જે ન કરે પરમાર્થ;
 ધીક્ક ધીક્ક એ માનવી, વ્યર્થ ગયો અવતાર.
 ધન્ય દધિચિ મુનિ હા, ધન્યજ રંતિ દેવ;
 પરમારથના દાખલ; માનવ આ તું લેય.
 ઉત્તમ નર તું થૈ ખરે. અવિચળ કીર્તિ પામ;
 વેલ—હૃદય એ વાંછના, કર પરમારથ-કામ.

શુભરાતના કવિ તથા બાબુ પ. પુ. જૈન હાઈસ્કૂલના હેડ
માસ્તર બી. આર. દીવેટીઆના અકાળ અવસાન માટે
હાઈસ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓએ દર્શાવેલ ખેદ.

અરેરે દૈવ શું સુઝયું, અમારું રતન લૈ લીધું,
ઠરીને શોકામય હૈયાં, અચાનક શું અરે કીધું?

પ્રકાશીત રતન અમ જાતાં, બધે અંધકાર વ્યાપ્યો છે,
હૃદય દિલગીર બહુ થાતાં, અતિ અફસોસ વાધ્યો છે.

હયાણુ દિલના દાના, અમારા પુજ્ય કે'વાતા,
ગયા શું દેવને ધામે, જગત મિથ્યાજ બાણીને ?

અમારી આંખથી આંસુ, વહે છે શોકના આજે,
અચાનક શું ગયા ચાલી, પ્રભુના ગુપ્ત કે કાજે.

કુટુંબ તમ સુખીયું થાજે, મળીને પૂર્ણ દિલ્લાસો,
મળો તમ આત્મને શાંતિ, બીરાજે જ્યાં તમે નિત્યે,

અમે તમ શિષ્ય આ આજે, વિભૂને વિનતિ કરીએ,
અમર કીર્તિ સદા હોજે, સુરજને ચંદ્રની સાથે.

હાહરો.

સુરજ વિષુ દિવસ ખરે, શશિ વિષુ જેવી રાત,
દીવેટીઆ નર રતન વિષુ, શુન્ય બન્ને દિન રાત.

નૂતન વર્ષ-મનોભાવના.

નવલ આ વર્ષને દિને; હૃદય અમ ભાવના એ છે,
વધેા સુખ સંપતિ સાથે, રૂઠો શું એકય ભારતમાં.
જીવન સાદું સ્વદેશીમાં, વિદેશી ત્યાગી વસ્ત્રોને,
વલણ અમ આત્મ આ કેરું, દિવસ શુભ આજથી કરશું.
નહિ કંકાશ કે કળઓ, મુસલમીન પારસી સાથે,
અમે સંતાન ભારતના, કદાપિ આજથી કરશું.

દાહરો.

ધન્ય ધન્ય દિન આજનો, ધન્ય ભારત સંતાન,
સ્વરાજ્ય માટે સજ્જ થવું, એકજ હૃદયે તાન.

નૂતન વર્ષ-મનોભાવના.

પ્રકાશી શું રહ્યો છે આ, પ્રભાકર પૂર્વ દિશામાં,
ભારતની કીર્તિને માટે, નૂતન આ વર્ષને દિને.
પૂરુષ આરોગ્યતા બક્ષી, કરી આયુષ્યમાં વૃદ્ધિ,
વળી અર્પે વિભળ બુદ્ધિ, નૂતન આ વર્ષને દિને.
કરો સતકાર્ય સદ્ભાવે, સુખદ પરિણામને લાવે;
સફળ દિન આજનો થાયે, નૂતન આ વર્ષને દિને.

થજો વ્યાપારમાં વૃદ્ધિ, મળીને પૂર્ણ આબાદી;
 નીતિમય-પંથમાં ચાલી, નૂતન આ વર્ષને દિને.
 પ્રફુલ્લિત હૃદય તો થશે, હેયાના કષ્ટ વિખરાશે;
 પ્રભુમય-શુભન આ થશે, નૂતન આ વર્ષને દિને.
 કરો પરમાર્થમય વૃત્તિ, તજી દમ સ્વાર્થમય બુદ્ધિ;
 તરવાને આ જગત્ નિધિ, નૂતન આ વર્ષને દિને.

હાહરો.

નય વિનય પામે સદહ સકળ વર્ષ શુભ થાય;
 વેલ-હૃદય એ ભાવના, સ્વરાજ્ય તુર્ત પમાય.

નૂતન વર્ષાભીનંદન.

ચાર્ફલ વિઠ્ઠિજિત-છંદ.

લાંબુ આયુષ્ય લોગવો, કુટુંબ સહ આરોગ્યતા પામીને,
 લક્ષ્મી તેજ વધારી લાખ વણજે, કીર્તિ જથ્થો જામીને;
 થાઓ પૂરણ વાંચના મનવણી, આબાદી ઉત્કર્ષમાં,
 પામે હિંમત પૂર્ણ ત્યાગી ભયને, સ્વરાજ્ય આ વર્ષમાં.

હાહરો.

સ્વદેશી ધર્મ સમજી લઇ, સ્વદેશી હુન્નર આજ,
 વધારવા ઉમંગ ધરો, નવિન વર્ષ શુભ આજ.

દીવાળી કેમ ઉજવશો ?

દિવાળી તો ભલે આવી, ઉજવવી કેમ તે ભાઈ,
 વિચારી લ્યો હજી કાંઈ, સ્વદેશી વસ્ત્રને ધારી.
 તજી દો વસ્ત્ર પરદેશી, સજી લ્યો ભાવથી દેશી,
 પ્રવૃત્તિ રેંટીઆ કેરી, વધારો ધર્મ તે ધારી.
 ન કરશો રોશની ઝાઝી, ન કરશો વાત ભપકાની,
 ફટાકા સર્વને ત્યાગી, સ્વદેશી વસ્ત્ર લ્યો ધારી.
 જપો સ્વરાજ્યના મંત્રો, ભણો સ્વદેશીના સૂત્રો,
 ભલા હિન્દ માતના પુત્રો, મરણુભય ત્યાગીને ઉઠો.
 વિજય પુરો નથી પામ્યા, ઉજવવા કયમ આ દા'ડા,
 તૈયારી પૂર્ણ કરવામાં, સ્વદેશી—પૂર્ણ થાવામાં.
 અરે ઓ હિન્દ માતાઓ, ગૃહોને રેંટીઓ બહાલો,
 ઘરે ઘર ખૂબ સમજવો, સ્વદેશી મંત્ર આ સાદો.
 તંજો જાપાનની સાડી, ગૃહોને ખાદી રૂપાળી,
 સ્વદેશી ભાવના વાળી, મજાની શુદ્ધ પણ ભાળી.
 દીપાવો ગૃહ મંદીરો, કરી દઈ ભસ્મ સૌ કચરો;
 વસાવી ખાદીના વસ્ત્રો, ગૃહો સ્વરાજ્યનો રસ્તો.

કર્મ-યુગ.

આ ગયા હૈ કર્મ-યુગ, કુછ કર્મ કરના શીખ લો;
 દેશ પર અરૂ જાતિ પર હંસ હંસ કે મરના શીખ લો.
 મારનકો નામ મત લો પહેલે મરના શીખ લો;
 મીસલે આયલોંડ હબ કર ફિર ઉભરના શીખ લો.
 પાર યદિ હોના તુમે પરતંત્રતા દુઃખ સિંધુસે;
 તૈર કર તે રક્ત સાગરસે ઉતરના શીખ લો.
 ફિર જલા દોંગે સકલ સંસારકો ક્ષણ માત્ર મેં;
 દેશ દુઃખકી આગમેં પર પહેલે જલના શીખ લો.
 જેલ યાત્રા કે લિયે દિન રાત ઉત્સાહિત રહો,
 કુષ્ણ જન્મ સ્થાનમેં નિર્ભય વિચરના શીખ લો.
 દેખના હૈ દૃશ્ય ભારત વર્ષમેં યદિ સ્વર્ગકો,
 દેશકા કે પ્રાણ પનસે દુઃખ હરના શીખ લો.

(રાષ્ટ્રગીત માંથી)

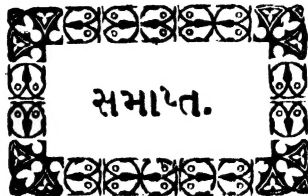
ક્ષમાપના.

હે ભગવાન! હું બહુ ભૂત્રી ગયો, મેં તમારાં અમૂલ્ય વચનોને ક્ષમામાં લીધાં નહીં, તમારા કહેલાં અનુપમ તત્વોનો મેં વિચાર કર્યો નહીં, તમારા પ્રણીત કરેલા ઉત્તમ શીળને સેવ્યું નહીં. તમારા કહેલાં દયા, શાંતિ, ક્ષમા અને પવિત્રતા મેં ઓળખ્યા નહીં. હે ભગવાન! હું બૂલ્યો, આથક્યો, રઝળ્યો અને અનંત સંસારની વિટમ્બણામાં પડ્યો છું, હું પાપી છું, હું બહુ મહોન્મત્ત અને હમેશ્વરી કરીને મલીન છું, હું પરમાત્મા! તમારાં કહેલાં તત્વો વિના મારો મોક્ષ નથી. હું નિરંતર પ્રપંચમાં પડ્યો છું, અજ્ઞાનથી અંધ થયો છું, મારામાં વિવેક શકિત નથી. હું મૂઠ છું, નરાશ્રિત છું, અનાથ છું, નિરાગી પરમાત્મા! હવે હું તમારું, તમારા ધર્મનું અને તમારા મુનિનું શરણ્ય ગ્રહું છું. મારા અપરાધ ક્ષય થઈ; હું તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઈ એ મારી અલિલાવા છે. આગળ કરેલાં ગાપોનો હું હવે પશ્ર્ચાતાપ કરું છું. જેમ જેમ હું સૂક્ષ્મ વિચારથી ઉંઠો ઉતરું છું, તેમ તેમ તમારા તત્વના અમલકારા મારા સ્વરૂપનો

પ્રકાશ કરે છે. તમે નિરોગી નિવિકારી, સતચિદાનંદ સ્વરૂપ, સહજનંદી, અનંતજ્ઞાની, અનંતદર્શી અને ત્રૈલોક્ય પ્રકાશક છો. હું માત્ર મારા હિતને અર્થે તમારી શાક્ષીએ ક્ષમા આહું છું. એક પણ પણ તમારાં કહેલા વતવની શંકા ન થાય, તમારા કહેલા રસ્તામાં અહો રાત્ર હું રહું ! એજ મારી આકાંક્ષા અને વૃત્તિ થાઓ. હે સર્વજ્ઞ ભગવાન ! તમને હું વિશેષ શું કહું ? તમારાથી કાંઈ અભાષ્યું નથી. માત્ર પશ્ચાતાપથી હું કર્મજન્ય પાપની ક્ષમા મુચ્છું છું. ॐ શાંતિ ! શાંતિ ! શાંતિ !

જગદ્ ભૂષણુ જીનવરા, જગદ્ વંદ જગ માંય;
યજ્ઞ કર્મના દુષણુને, પાવન કરો પણ માંય.

(શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર પ્રણિત તત્ત્વ જ્ઞાન માંથી.)

‘ તહીં આ શિર ઝૂકે છે. ’

(કલ્યાણુલ વિદુલભાષ મહેતા.)

જહાં નિજ સ્વાર્થનાં બંધો તૂટ્યાં, જ્યાં હે ફકીરી છે,
સ્વીકારી સેવના જેણે, તહીં આ શિર ઝૂકે છે.
ચહે જે સાચને દિલથી, મરે જે સાચને માટે,
અભય જે વીર સધળે છે, તહીં આ શિર ઝૂકે છે.

ગણે ના ખોફ સત્તાનો, ગણે ના જે સ્તુતિ નિંદા,
ઝુઝે જે લોકના હિતે, તહીં આ શિર ઝૂકે છે.
સભૂકી દીનના દુઃખે, જીગરમાં હોગીઓ જેને,
મથે એ લ્હાય ખૂઝવવા, તહીં આ શિર ઝૂકે છે.

વિરોધીને વિપત્તિનાં હજારો બંડની સામે,
સમરમાં ફેશરી ગાળે, તહીં આ શિર ઝૂકે છે,
પ્રજાને દેશની કીર્તિ, તણી જેને ખુમારી છે;
ઉજાળે જન્મ ભૂમિ તે, તહીં આ શિર ઝૂકે છે.

ટકાવા ટેક સ્વાભિમાન, આપે આહુતિ સહુની;
ખિરહ જે મર્દનું ધારે, તહીં આ શિર ઝૂકે છે.
ગણ્યું ધર દેશને જેણે, કુટુંબી દેશીઓ માન્યાં;
વહાવી પ્રેમની ધારા, તહીં આ શિર ઝૂકે છે.

વિભૂતિ દેશને ચરણે, ધરી નિષ્કામ ભાવેથી;
ઠરે કુરબાની જીવનની તહીં આ શિર ઝૂકે છે.

સત્ત્વર જોઈએ છીએ ।

બીજાઓને માટે નહિ પણ પોતાની જાતને સુધારવા માટે !

યુનીવર્સિટીની પદવી જીતનારા નહિ પણ પોતાના

મનનેજ જીતનારા.

અવસ્થાનું ધોરણ—વર્ષ પર નહિ; પણ જીસામાની દિવ્યતા અને

આનંદના યોગનપરં !

અરજી—દીન યાચનાથી ભરેલી નહિ, પણ અધિકાર યુક્ત

આજ્ઞા અને નિશ્ચયને દર્શાવનારી !

તરતજ મોકલો—

પગાર—ઈશ્વર પ્રાપ્તી.

જગદીશ્વર—તમારા પોતાનાજ આત્મા પર.

હે. સર્વ સ્થળે.

મુ. તમારા હૃદયમાંજ.

(સ્વામિ સમતીયે)

આ પુસ્તક મળવાનાં ઠેકાણાં.

- ૧ દે. જીન. સેલર પ્રેસ. ટ્રીચીપોલ્લી. મુંબઈ. નં. ૧૨
- ૨ માસ્ટર કાનજી કરમશી—માંડવી સ્કુલ. મુંબઈ નં. ૩
- ૩ ધી ટ્રેન મરચન્ટસ એરોસીએશન; માંડવી, મુંબઈ નં. ૩
- ૪ નેરામવાળા શા. જગજીવન લેમચંદ. ન્યુ ટ્રીચીપોલ્લી. મુંબઈ નં. ૬
- ૫ બાબ. પી. પી. જૈન લાઈબ્રેરી-પ્રીન્સેસ સ્ક્રીમ મુંબઈ નં. ૨
- ૬ અમીચંદ પીમચંદ શાહ. હહેરીબીલ્ડીંગ રૂમ નં. ૫૦ સેન્ટ્રલ રોડ.
- ૭ ઠક્કર નંદલાલ જગનલાલ; ગણુબંગાલા ઘાટકોપર,
- ૮ જયશંકર ખોડીદાસ દિવેદી-જીઈ-અધિરી.
- ૯ દીપચંદ કેસરીમલ; ઠે-ધુળચંદ સ્વરૂપચંદ-આણંદ-સ્ટેશન-આણંદ.

